

รูปแบบพุทธศาสนาในประเทศไทย

3.1. พุทธศาสนาในประเทศไทย

ประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาในประเทศไทย และการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์พม่า ได้มีผู้ศึกษาบ้าง หรือซ่อนอยู่ในงานเขียนเช่นกัน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศไทยพม่าก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องทำความเข้าใจเพื่อนำมาเปรียบเทียบ เมื่อพระภิกษุพม่าและไทใหญ่ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ตลอดจนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการประวัติศาสตร์การข้ามผ่านแดนของพระภิกษุสงฆ์พม่าที่ข้ามเข้ามาในประเทศไทย

ประเทศพม่าหรือเมียนมาร์¹⁸ มีพื้นที่ประมาณ 678,500 ตารางกิโลเมตร มีดินแดนทางบกติดต่อกับประเทศบังคลาเทศ จีน อินเดีย ลาว และประเทศไทย มีประชากรประมาณ 50 ล้านคน พลเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีเชื้อชาติต่างๆอาศัยอยู่หลายชนชาติ ได้แก่ พม่า 68 เปอร์เซ็นต์ ฉาน(ไทใหญ่) 8 เปอร์เซ็นต์ กระเหรี่ยง 6 เปอร์เซ็นต์ คะฉิ่น 4 เปอร์เซ็นต์ จีน 3 เปอร์เซ็นต์ มอญและอินเดีย อย่างละ 2 เปอร์เซ็นต์ และอื่นๆที่เป็นชนเผ่าต่างในพม่า โดยพม่ามีชนเผ่ากว่า 135 ชนเผ่า

พม่าแบ่งการปกครองเป็น 7 รัฐและ 7 ภาค ได้แก่ รัฐกะเหรี่ยง ,รัฐคะฉิ่น, รัฐกะยา, รัฐฉาน, รัฐชิน,รัฐมอญ และรัฐอาระกัน ส่วน 7 ภาคได้แก่ พากะตะนาวศรี,ภาคพะโค,ภาคมะกวย, ภาคมันตะเลห์,ภาคย่างกุ้ง, ภาคสะกาย และภาคอิระวดี ประเทศพม่ามีแนวเขตแดนติดต่อกับประเทศไทย มีความยาวกว่า 2,401 กิโลเมตร ตลอดแนวความยาวของเขตแดนที่ติดต่อกัน ทำให้เกิดเรื่องราวต่างระหว่างทั้งสองประเทศ ได้แก่ การค้าขายตามแนวชายแดน เรื่องยาเสพติด การหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้าของเถื่อน ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การเผชิญหน้าและปะทะกัน

พุทธศาสนาในประเทศไทย และความเจริญของพุทธศาสนาในพม่านั้นจะเห็นได้ว่ามีความเจริญก้าวหน้ามากสมัยพระเจ้าอโนรุธ¹⁹ ได้มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แต่ในสมัยนั้นยังมีการนับถือผีและพุทธศาสนานิกายมหายานกับความเกรงกลัวธรรมชาติในแบบพื้นเมืองในขณะนั้น ได้มีพระมอญรูปหนึ่งชื่อ พระชินอรหันต์ได้เดินทางมาที่อาณาจักรพุกาม ท่านเป็นผู้ที่ไม่นิยมความเชื่อในแบบฮินดู และพอใจที่จะถูกเนรเทศ มากกว่าจะอยู่ร่วมหมู่ที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อม ด้วยความที่เป็นบุคคลที่มีบุคลิกอันน่านับถือแตกต่างจากพระสงฆ์นิการอารี²⁰ ที่เห็นแก่กินและนับถือผี

18. ไท.รบ.พม่า (สำนักพิมพ์ Openbook, 2548), หน้า1-2.

19. กษัตริย์ต้นราชวงศ์พุกาม พ.ศ.1587-1620

20. พระสงฆ์นิการอารีเป็นพระสงฆ์นิกายหนึ่งที่ยอมรับนับถือภูตผี และถือปฏิบัติทางไสยศาสตร์

ท่านสามารถชักนำให้พระเจ้าอนูรุธหันมาเลื่อมใสพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้ และเป็นผู้นำความเชื่อใหม่นี้

พระเจ้าอนูรุธได้ยกทัพลงมาทางใต้ล้อมเมืองสะเทิมของมอญ และได้รับชัยชนะ ทำให้ได้พระไตรปิฎกมา และกวาดค้อน เชลยไปกรุงพุกาม ซึ่งมีทั้งพระสงฆ์ นักปราชญ์ นักเขียนจารึก และช่างฝีมือ ซึ่งในขณะนั้นเชียงใหม่ก็เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพุกาม

ในที่สุดพระเจ้าอนูรุธก็ได้สถาปนาพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติอย่างเป็นทางการ และได้แต่งตั้งพระชินอรหันต์ให้เป็นพระสังฆราชในอาณาจักรของพระองค์ พระชินอรหันต์แนะนำให้พระสงฆ์ที่อยู่ตามชนบทสร้างวัดจำนวนมากและสอนอ่านเขียนพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน ทุกหนทุกแห่งที่พระเจ้าอนูรุธได้ชัยชนะในการสงครามแทนที่พระองค์จะสร้างเสนาหิมแห่งชัยชนะไว้ กลับทรงสร้างแผ่นอิฐจารึกบทสวดมนต์ในพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีหรือสันสกฤต และพระนามาภิไธยเป็นภาษาสันสกฤตทั้งทรงเป็นพระองค์แรกในการสร้างโบสถ์วิหารอันยิ่งใหญ่ และทำให้กรุงพุกามเป็นศูนย์กลางการศึกษานิกายเถรวาท

ในสมัยอาณาจักรพุกาม พ.ศ.1587-1830 ในสมัยพระเจ้านรปติสิทธุ²¹ ได้สร้างเจดีย์ไว้ที่เมืองเชียงใหม่ ชาวเมืองเรียกกันว่า “วัดเจดีย์เจ็ดยอด²²” และคาดว่าวัดเจดีย์เจ็ดยอดต้องสร้างหลัง พ.ศ. 1753 และสร้างในสมัยเมืองเชียงใหม่ยังเรียกชื่ออื่น และยังเป็นประเทศราชขึ้นเมืองพุกาม เพราะเมืองเชียงใหม่ที่พระเจ้ามังรายสร้างและให้ชื่อเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ.1834²³

ประเทศพม่าเป็นประเทศหนึ่งที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท จึงมีความเชื่อในเรื่องของจิตวิญญาณเรื่องบุญเรื่องบาป ความเชื่อทางด้านจิตวิญญาณมีมาตั้งแต่ดั้งเดิมก่อนการจะตั้งราชอาณาจักรพม่า คือพวกปยู²⁴ พวกปยูนี้ยกย่องความสุภาพ ความบริสุทธิ์ รักสงบ และนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ถึงไม่ยอมฆ่าสัตว์ เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและมีพิธีบวชให้แก่เด็กชายหญิงเมื่ออายุได้ 7 ปี²⁵ พวกปยูนี้ได้รับวัฒนธรรมมาจากอินเดีย เพราะติดต่อกับชายกับอินเดียในสมัยพระเจ้าอโศก

เมื่อเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ 16 ในสมัยอาณาจักรพุกามประเทศพม่าได้รับพุทธศาสนานิกายเถรวาทในสมัยพระเจ้าอนูรุธ จากอาณาจักรมอญ พระเจ้าอนูรุธ ไม่ทรงพอพระทัยในศาสนาที่ประชาชนนับถืออยู่เพราะมีการผสมปนเปกับหลักของนิกายมหายานและมีความกลัวในอำนาจของธรรมชาติแบบพื้นเมือง หรือ “นัต” เมื่อเป็นองค์อุปถัมภ์ทางพุทธศาสนาแล้ว จึงพยายามลดความ

21. กษัตริย์องค์ที่ 7 ในสมัยราชวงศ์พุกาม พ.ศ.1718-1753

22. “วัดสำคัญของนครเชียงใหม่ เล่ม 1.” (วิทยาลัยครูเชียงใหม่ 2538), หน้า 48.

23. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. “เที่ยวเมืองพม่า”. หน้า 344-345.

24. ปยู หรือเผ่า เป็นชนต้นกำเนิดของชาวพม่า

25. หม่อง ทิน อ่อง, ประวัติศาสตร์พม่า. พิมพ์ครั้งที่ 2 (มูลนิธิโค โยค้ำประเทศไทย, 2548), หน้า 4-7.

เชื่อเกี่ยวกับผีให้น้อยลง โดยนำเอาพระอินทร์เข้ามาแทน แล้วให้นำรูปปั้นนัตทั้งหมดไปล้อมไว้รอบพระเจดีย์ราวกับเป็นผู้ดูแลแทนพระเจดีย์ เป็นการนำความเชื่อทางพุทธศาสนาอธิบายในเรื่องความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ และผี ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปกครอง

ความเชื่อในเรื่องของวิญญาณนิยม (Animism) ของชาวพม่านั้นถูกสร้างขึ้นและผูกพันกับวิถีทางเกษตรกรรม และความเป็นธรรมชาติเป็นพื้นฐานสำคัญ มีความเชื่อไว้ในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติต่างๆ มีวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็น ผีน้ำ ผีฟ้า ผีดวงดาว ผีเจ้าป่า ผีหมู่บ้านเป็นต้น ซึ่งผีเหล่านี้สามารถให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ได้ ดังนั้นจึงได้มีการบูชา เส้นสรวง ผีเหล่านี้ ที่ชาวพม่าเรียกว่า “นัต”

ผีนัต²⁶ ในความเชื่อของชาวพม่านั้นมักจะเกิดจากการตายของมนุษย์ในลักษณะตายร้าย แต่มีคุณงามความดีให้กล่าวถึงเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ หรือให้คุณหลังจากเสียชีวิตแล้ว โดยความเชื่อทางด้านจักรวาลของชาวพม่าทำให้มีการแบ่งโลกออกเป็น 3 ส่วนได้แก่

โลกเบื้องบน(Superior) เป็นที่อยู่ของนัตระดับเทพ

โลกเบื้องล่าง(Inferior) เป็นที่อยู่ของภูติผีในนรกภูมิ

โลกตอนกลาง(Middle) เป็นที่อยู่ของมนุษย์และสัตว์โลก

นัตทั้งหมดจะมีนัตที่เป็นใหญ่สูงสุดคอยดูแลและปกครองนัตรวมทั้งดูแลทุกข์สุขของสิ่งมีชีวิตต่างๆ นัตสูงสุดจะมีแทนประจำเป็นหินลอยตัวอยู่เมื่อใดที่ท่านจะประทับ แทนจะลอยลงมาจับและลอยตัวขึ้นอย่างเดิม แทนนี้จะนุ่มราวขนสัตว์ แต่เมื่อมีเรื่องร้ายเกิดขึ้นแทนก็จะแข็งเป็นหินกระด้าง โดยจะมีการประชุมนัตทั้งหมดด้วย และมีนัตสี่ตนที่จะช่วยดูแล และคอยตัดสินพิจารณาความเป็นไปของมนุษย์ด้วย การบันทึกความคิดจะถูกบันทึกลงสมุดทองคำ ส่วนความชั่วจะถูกบันทึกลงสมุดหนังหมา

นัตตามความหมายในพจนานุกรมพม่าของรัฐบาลเมียนมา กล่าวถึงนัตไว้ 3 นัตด้วยกันคือ

1. เทพอุปบัติทรงฤทธิ์ผู้คุ้มครองมนุษย์

2. วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตายร้าย

3. คำขยาของสิ่งที่อุบัติขึ้นเองเช่น นัตสะยา(นัต+ข้าว) นัตเขคะวิง(นัต+น้ำ+บ่อ)

“นัตสะระน้ำตามธรรมชาติ” เป็นต้น คือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติถือว่าเป็นอำนาจแห่งนัต ตามคติของชาวพม่าจะหมายถึงผู้ทรงฤทธิ์เป็นได้ทั้งเทพและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ แต่ไม่รวมถึงพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ตลอดจนพระราชหรือราชตระกูล

ความเชื่อเรื่องนัตกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและศาสนา ถูกผูกเข้าด้วยกัน ความเชื่อเรื่องนัตถูกจัดตั้งเป็นระบบ มีการตั้งนัตที่สำคัญที่ถูกประกาศโดยราชสำนักในสมัยพระ

26. ฉัตรวิ ทศรฐ, ความเชื่อเรื่องนัต (NAT) ในสังคมพม่า, (โครงการพม่าศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมฯ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540), หน้า 8-12.

เจ้าโนรธา และราชสำนักโบคอว์ในช่วงประมาณ ค.ศ.17 เป็นราชวงศ์สุดท้ายที่ประกาศรายชื่อนัด การจัดนัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ นัดพุทธ นัดใน และนัดนอก นัดพุทธคือนัด 37 องค์ที่มี รายชื่ออยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนา ส่วนนัดในหมายถึงนัดที่อยู่ในเขตกำแพงพระเจดีย์ชเวศิ์โก่ง และนัด นอกหมายถึงนัด 37 คนที่อยู่นอกกำแพงพระเจดีย์ชเวศิ์โก่งรวมนัดที่อยู่ในบัญชีรายชื่อ 111 คน

นัดพื้นถิ่นที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปมีหน้าที่ให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์มีดังนี้

1. สักกายามินท์ หรือพระอินทร์ เป็นหัวหน้านัดนอกซึ่งถูกจัดเข้ามาโดยพระเจ้าโนรธา
2. มิงมหาศรีนัด เจ้าพ่อแห่งภูเขาโปปา เดิมเป็นหัวหน้านัดนอก ภายหลังถูกพระเจ้าโนรธาลด ความสำคัญลงแต่ชาวพม่ายังคงเคารพนับถืออยู่มาก จึงอัญเชิญไปไว้เป็นนัดเรือนพบเห็นได้จนถึง ปัจจุบัน
3. เจ้าแม่หน้าทอง
4. ชเวพีญจี ช่วยเหลือเรื่องคดีความ
5. ชเวพีญแก
6. นะมะต่อนัด
7. ชเว นะเบ
8. โดงปังละ
9. ชิงแนมิ ช่วยเหลือเรื่องการเล่าเรียน
10. มิงสี่ตู
11. หม่องโกคู
12. ทีผยูของ
13. มัณชะเลโบคอ
14. อะเนาก์มิยะยา
15. หม่องมิงผยู
16. ชเวนอยยะมา
17. ตะบิงชะเวพี
18. ยูนบะยิง
19. เยงป่าย อูฉิงจี มีหน้าที่ดูแลท้องทะเล เป็นนัดของชาวพม่าตอนล่างที่ใช้ชีวิตหากินกับท้องทะเล
20. โกมโยะฉิงจี เป็นนัดเชื้อสายไทใหญ่ ดูแลพื้นที่แถบเมืองมัณชะเลและแถบป่าดงคอย
21. ปะคันอู มิงจ่อ หรือโกจีจ่อ ดูแลเมืองปะคัน นัดนี้มีนิสัยขี้เหล้าเม้าพนนับเป็นขวัญใจของนักพนัน
22. โป ปาแมค่อ เป็นนัดเจ้าแม่ ดูแลพื้นที่ภูเขาโปปาแห่งทุกามและบริเวรใกล้เคียง
23. นังกะไรหรือพะ โคแมค่อ เป็นนัดนางกระบือกล่าวว่าเป็นเจ้าแม่ของชาวมอญในเขตพม่าตอนล่าง ปัจจุบันนับถือกัน มากในเขตย่างกุ้งและพะโคช่วยเหลือในด้านการค้าขายดี
24. อะเมเยยง เป็นนัดที่ดูแลเมืองบังจี แถบ เมืองปะคัน เป็นเจ้าแม่ผู้ชำนาญเรื่องสมุนไพรและการคลอดบุตร
25. มิโยพลานัด เป็นนัดเฉพาะ ครอบครัวนิยมนับถือสืบทอดต่อกันมาหากย้ายถิ่นหรือแต่งงานแยกครอบครัวก็จะอัญเชิญนัดที่เคย นับถือกันมาเข้ามาอยู่ในบ้านของตนและเซ่นไหว้สืบทอดลูกหลาน
26. โปโพจีหรือพ่อปู่ พบได้ใน เขตลานเจดีย์ทั่วไป เป็นนัดคนหนึ่งทีคอยดูแลเมืองท่าดอน ดูแลลูกหลาน บำบัดความเจ็บไข้ เมื่อ ชาวมพม่าไปเคารพกราบไหว้ก็นิยมนำลูกหลาน ไปบิบนวดรูปปั้นนี้บางคนนิยมนำเครื่องเซ่น หรือ เครื่องแต่งกาย แล้วจึงขอพร
27. ตูเลนัด

การเป็นนัดนับเป็นความปรารถนาหนึ่งของชาวพม่าอยู่เช่นกัน ด้วยเชื่อว่าการเป็นนัดมิใช่ เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ หรือไม่ดีแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามนัดนั้นมีหลายลักษณะ บางลักษณะเป็น การคายที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของผู้มีชีวิตอยู่ หากแต่ถูกบังคับหรือจับฝังกังเป็นก็มี ทั้งนี้อาจมา จากความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องนัด และความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ที่ได้รับมาจากอินเดียดังเช่นที่ เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้ามินดง ซึ่งช่วงนั้นกำลังสร้างเมืองมัณชะเลย์ และมีการสร้างกำแพงเมืองทรง จับคน 52 คน ที่มีอายุ 52 ปีเท่าพระองค์ในเวลานั้นมาขุดหลุมฝังทั้งเป็นเพื่อเป็นการสังเวทเพเจ้า และวิญญูณาให้คงอยู่รักษาเมืองและนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่เมือง แม้ในเวลานั้นพุทธศาสนาจะเข้า

มามีอิทธิพลต่อชาวพม่าแล้วก็ตาม และแม้ว่าจะมีบรรดาพระสงฆ์ผู้ใหญ่ได้พยายามห้ามปราม พระองค์ แต่ก็มิได้เชื่อฟังแต่อย่างใด

ความเชื่อในทางพุทธศาสนาทำให้ชาวพม่า มีความเชื่อว่าเมื่อบุตรหลานผู้ชายอายุ 9-12 ปีก็ จะให้บวชเป็นสามเณร ที่เรียกกันว่า ชินบยู (Shinbyu)²⁷ การบวชนี้เป็นเพื่อการศึกษา ปฏิบัติธรรม และที่สำคัญคือทำให้ได้บุญกุศลทั้งต่อตนเองและครอบครัว เชื่อในการสร้างบุญกุศล ทำดีได้ดี และ มีความเชื่อว่าความดีจะส่งผลในภพหน้า ชาวพม่าจึงให้ความเคารพบูชากับผู้ที่อยู่ในสมณะเพศมาก เพราะเป็นผู้ที่ได้พยายามในการสร้างบุญเพื่อผลนิพพาน จะได้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด และเป็น ตัวกลางในการสะสมบุญโดยผ่านพิธีกรรมทางด้านศาสนา

การเชื่อในเรื่องของการตายแล้วเกิดใหม่ของชาวพม่า เชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วก็จะเหลือดวง วิญญาณและผลกรรม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสะสมบุญ เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าการสะสมเงินทอง หาก ทำบุญสะสมไว้มาก บุญที่ทำมาก็จะสนองให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏจักรน้อยลง ชาวพม่าเชื่อว่า เกิดมามีตำแหน่งตำแหน่ง หรือฐานะยากจน หรือพิการเป็นผลมาจากการสะสมบุญของชาติที่แล้วนั่นเอง นอกจากนี้ชาวพม่ายังเชื่อว่า มนุษย์ สัตว์ และนัต มีผลของกรรมหรือการกระทำระหว่างชีวิต การทำ ดีย่อมประสมผลบุญที่ดี และผลบุญที่ได้รับผลมักต้องผ่านพิธีกรรมทางด้านศาสนา เช่นการบูชา พระเจดีย์ เมื่อชาวพม่าบูชาพระเจดีย์เสร็จก็มักจะไปขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์รอบด้านพระเจดีย์เช่นรูป ปืนนัดต่างๆ

3.2 นิิกายทางพุทธศาสนาในประเทศพม่า

ความเจริญก้าวหน้าของพุทธศาสนาในประเทศพม่านั้นมีความเจริญขึ้นมาก ในสมัย พระเจ้ามินดง²⁸ ได้มีการสร้างสุธรรมศาลาซึ่งเป็นศาสนสถานและเป็นที่พักของมหาเถรสมาคม ของพระภิกษุพม่าด้วย การที่พระเจ้ามินดงเป็นผู้ที่ศรัทธาในพุทธศาสนาทำให้พระภิกษุสงฆ์ในสมัย ของพระองค์ประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวน 9 นิิกาย²⁹ด้วยกัน

การที่พระภิกษุในประเทศพม่ามีหลายนิิกายเกิดจากความขัดแย้งในหลักพระวินัย หรือการตีความหมายในคำสอนที่แตกต่างกัน ไม่ได้ทำให้พุทธศาสนาในพม่านั้นอ่อนแอลงแต่อย่างใด ศาสนาพุทธในประเทศพม่าประกอบด้วย 9 นิิกาย คือ 1.นิิกายชเวจิน 2.นิิกายสุธรรมมา 3.มหาทวาระ นิิกาย 4.มูลละทวาระนิิกาย 5. อเนาชา ทวาระนิิกาย 6.เวฬุวันนิิกาย 7.จตุพรหมมิกะ มกุเคงมหาสติ ปฐาน แจะ ด้วย นิิกาย 8.คณะวิมุต ภูโตะนิิกาย และ9.ธรรมยุดติ นิิกายะ มหาอินนิิกาย

27. Hoskin john, 1987:18.

28. กษัตริย์พม่าราชวงศ์อลองพญา เป็นกษัตริย์รองสุดท้ายของประเทศพม่า พ.ศ. 2396-2421

29. จากหนังสือภาษาพม่า "พุทธศาสนานิกายในพม่า"

พ.ศ.2508 ได้มีการประชุมนิกาชทั้งหมดทั้ง 9 นิกายมากประชุมกันเป็นการประชุมเพื่อ ให้การปฏิบัติและพระวินัยต่างๆ เหมือนกัน

3.2.1. ขเวจินนิกาย

ชื่อของขเวจินนิกายมาจากชื่อของหมู่บ้านขเวจิน ที่อยู่ในอำเภอชเวโบ ซึ่งเป็นหมู่บ้าน เดียวกับบุเรงนอง ในจังหวัดสกล

ขเวจินสะขาดอ(ชาวพม่ามักจะเรียกเจ้าอาวาส(สะขาดอ)ตามชื่อวัด ซึ่งก็ตั้งชื่อวัดตามชื่อ หมู่บ้านหรือเมืองเป็นส่วนใหญ่) ในสมัยพระเจ้าบาจิดอ ประมาณปี พ.ศ. 2365 หลวงพ่อขเวจินสะ ขาดอ เกิดเมื่อวันอังคารที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2365 บิดาชื่ออุหม่อง แม่ชื่อค่อมิ เดิมชื่อหม่องตัน บวช เณรเมื่ออายุ 14 ปี ได้ชื่อว่า “ชาकरะ” แล้วได้ไปเรียนต่อที่เมืองชเวโบ และอัมระบูรระ ได้ศึกษาบาลี ไวยากรณ์, อัฐกถาฎีกา

เมื่อเป็นพระภิกษุได้ 8 พรรษา ที่เมืองอัมระบูรระ ได้มีปัญหาเกิดขึ้น เกี่ยวกับการตีความพระ วินัยเกี่ยวกับอาบัติของพระภิกษุสงฆ์ และท่านทรงเป็นผู้มีความรู้จึงได้รับให้เป็นผู้ตัดสินเกี่ยวกับ เรื่องอาบัติของสงฆ์ในขณะนั้น

เมื่อในสมัยพระเจ้าฟุกาม พ.ศ. 2394 ท่านก็ได้กลับไปอยู่ที่หมู่บ้านขเวจิน ขณะเดินทางกลับ หมู่บ้านท่านได้พบกับกองทัพของเจ้าฟ้ากะนอง(เป็นน้องของพระเจ้ามินดง) และได้พบกับเจ้าฟ้า มินดง ซึ่งเดินทางมาด้วยกับกองทัพของเจ้าฟ้ากะนอง ซึ่งในขณะนั้นพระเจ้ามินดงยังคงเป็นเจ้าฟ้า อยู่ และพระชาकरะก็ได้พบและสนทนาเกี่ยวกับเรื่องของวินัยและอาบัติของพระภิกษุสงฆ์ จนได้รับ การยอมรับจากเจ้าฟ้ามินดงเป็นอย่างมากว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องของพระวินัย เจ้าฟ้าทั้งสององค์ได้คร่ำครวญว่ามีโอกาสให้กลับมาที่พระราชวังที่เมืองอัมระบูรระ

ที่หมู่บ้านขเวจิน ท่านได้สอนหนังสือและเป็นเจ้าอาวาส จนได้ 14 พรรษาเจ้าฟ้ามินดงได้ เสด็จมาหาและได้รับโอวาทจากขเวจินสะขาดอ เจ้าฟ้ามินดงก็ได้ขอมินต์ให้ท่านไปอยู่ที่เมืองอัม ระบูรระเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา โดยเป็นการนิมนต์ไว้ก่อนล่วงหน้า ท่านได้ไปศึกษาภาษาเบงกอล ที่เมืองสกลและได้ศึกษาคัมภีร์ไวยากรณ์ “สัททันตะจินตานิธิคัมภีร์”

พ.ศ. 2402 พระเจ้ามินดงได้เสด็จขึ้นครองราช โดยมีเจ้าฟ้ากะนองเป็นวังหน้า และได้ตั้ง ราชวังมัณฑลาเลย์ขึ้น มีความระลึกถึงท่านขเวจินสะขาดอ และมีความคิดที่จะฟื้นฟู ปรับปรุง พระพุทธศาสนาเพื่อให้พุทธศาสนายังยืนต่อไป และให้อุบาสก อุบาสิกามีความสุข ในขณะ นั้นขเวจินสะขาดอมีอายุได้ 19 พรรษา พระเจ้ามินดงได้ให้กองทัพไปนิมนต์ขเวจินสะขาดอ มาที่ ราชวังมัณฑลาเลย์ แต่ท่านไม่มาด้วยเหตุผลอะไรมิทราบได้ พระเจ้ามินดงจึงได้ให้พ่อและแม่ของข เวจินสะขาดอเข้าเฝ้า เพื่อให้ไปเกลี้ยกล่อมขเวจินสะขาดอ จนในที่สุดขเวจินสะขาดอก็ยอมมาที่ พระราชวัง เมื่อถึงพระราชวังพระเจ้ามินดงได้ตรัสถามพระขเวจินสะขาดอว่าท่านต้องการสร้างวัดที่

ไหนด ท่านได้ตอบว่าทางทิศเหนือบริเวณภูเขาฉางคาเสย พระเจ้ามินดงได้สร้างวัดถวาย 5 วัดด้วยกัน โดยเรียงเป็นแถวตั้งแต่ทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ได้แก่ 1. วัดทชังกา 2. วัดเขมินดิง 3. วัดมหาธรรมมิกะราม(ชเวจินโตมะ(ศูนย์กลางของนิกายชเวจิน)) 4. วัดเมงเกง(แปลว่ายามราชวัง) 5. วัดเมียงเต่า(แปลว่าพลอยในทิศใต้) ที่วัดมหาธรรมมิกะรามมีเสา 262 ต้นโดยแต่ละต้นเปิดทองเป็นที่สวยงามอย่างยิ่ง ซึ่งในขณะที่ท่านได้อยู่ที่เมืองหลวงนั้นท่านได้จำพรรษาที่ “เซงมะกา” (ไม่แน่ชัดว่าเป็นชื่อเมืองหรือชื่อหมู่บ้าน ซึ่งน่าจะเป็นบริเวณเดียวกับที่สร้างวัดทั้งห้า) และพระเจ้ามินดงได้นิมนต์ให้แสดงธรรมเทศนาอยู่บ่อยครั้ง

ในสมัยพระเจ้ามินดงนี้เองได้มีการขยายวัดนิกายชเวจินเป็นจำนวนมาก พ.ศ. 2411 ท่านได้เดินทางไปศรีลังกา และกลับมาใน พ.ศ. 2421 พระเจ้ามินดงก็ได้แต่งตั้งให้หลวงพ่ชเวจินเป็นสมเด็จพระสังฆราช และพระเจ้ามินดงก็ได้สวรรคตในปีเดียวกัน

พ.ศ. 2427 ชเวจินสะขาดอได้รุดงออกไปอยู่ที่วัดป่าเมงกเวียเต่า อยู่ที่หมู่บ้านเมียงเมงกล ในจังหวัดศกาย และได้มรณะภาพใน วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2437 ปัจจุบันวัดนี้ได้เป็นสำนักพระไตรปิฎก โดยเป็นสถานที่ท่องพระไตรปิฎก

นิกายชเวจินเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันของพระเถระในศาลาสุธรรมมา(สถานที่ซึ่งพระเจ้ามินดงสร้างถวายแก่พุทธศาสนาให้เป็นที่ประกอบกิจสงฆ์และเป็นที่พักของพระเถระในพม่า) และต้องการให้ชเวจินสะขาดอเข้าร่วมประชุม แต่เคยเกิดความขัดแย้งขึ้น ความทราบถึงพระเจ้ามินดงจึงให้ชเวจินสะขาดอ ไม่ต้องขึ้นกับศาลาสุธรรมมาและนิกายอะไรอีกต่อไป

เมื่อปี พ.ศ. 2539 นิกายชเวจินมีวัดกว่า 51,322 วัด พระภิกษุ 167,562 รูป และ สามเณร 239,361 รูป

3.2.2. สุธรรมานิกาย

สุธรรมานิกายถือเป็นนิกายที่ใหญ่ที่สุด มีจำนวนพระภิกษุมากที่สุดในอดีตยังไม่มี การตั้งเป็นนิกายขึ้นมา แต่เมื่อมีชเวจินนิกายขึ้นมาจึงก่อตั้งเป็นสุธรรมานิกายขึ้นมา

ในสมัยอังวะและอาณาจักรพุกามนั้นประเทศพมามีพระภิกษุสงฆ์อยู่สองนิกายด้วยกัน ได้แก่ นิกายมีสระง และนิกายสิงหพ พุทธศาสนาในสมัยนั้นไม่ค่อยเจริญด้วยเหตุที่ว่าพระภิกษุไม่ได้ศึกษาพระวินัยและปริยัติ ชอบทำตัวเหมือนชาวบ้าน คูดวง เล่นไสยศาสตร์ และชกมวย ขาดความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธศาสนา บางองค์นุ่งห่มจีวรสีแดง นุ่งห่มเหมือนฤๅษี จึงได้มีการนิมนต์พระมอญที่มีความรู้ทางด้านพุทธศาสนา เข้ามาสอน ชื่อพระคิสาธนาชะ เป็นผู้มีความรู้ทางด้านวินัย มาจากตองอู ซึ่งในขณะนั้นพระพม่าไม่มีความรู้ทางด้านพุทธศาสนาเท่ากับพระมอญ

เมื่อพระเจ้ามินดงขึ้นครองราชย์ ได้ทรงสร้างศาลาสุธรรมมา ซึ่งมีความหมายว่าเป็นที่แห่ง เทวดามาประชุม มาจากสวรรค์ชั้นดาวดึง สุธรรมมา คือ ธรรมมาและความดี ที่เป็นจริงในโลก โดย

ทุกๆวันพระพระเถระผู้ใหญ่จะมาประชุมที่ศาลาสุธรรมมา แต่เนื่องด้วยท่านชเวจินสะยาคอซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านวินัย ไม่ชอบที่จะไปศาลาสุธรรมมา และพระเจ้ามินดงได้ตัดสินใจให้พระชเวจินสะยาคอไม่ต้องขึ้นตรงกับนิกายใด ดังนั้นพระที่ไปศาลาสุธรรมมาจึงเรียกว่าเป็นพระนิกายสุธรรมมา

พระเจ้ามินดงได้แต่งตั้งพระเถระขึ้นเป็นกรรมการขึ้น 8 รูป เพื่อตัดสินใจและปัญหาที่ข้องกับพระวินัย และสามารถที่จะใช้อำนาจในการตัดสินใจ นอกเหนือจากนี้ แล้วสมเด็จพระสุธรรมมาสะยาคอได้แต่งตั้งให้มีพระนักสืบ 2 รูปที่เรียกว่า “อุปคฺขมฺบก” เพื่อสืบเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของพระภิกษุ และมีการตั้งกรรมการศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วยพระภิกษุและฆราวาส โดยจะมีการไปสืบในบริเวณหมู่บ้าน วัดไหน ไม่เป็นระเบียบ ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎพระวินัยก็สามารถจับพระองค์นั้นได้ และให้กรรมการศาสนาพิจารณาต่อไป

เนื่องด้วยพระภิกษุในนิกายนี้มีเป็นจำนวนมากทำให้เมื่อพระสุธรรมมาตัดสินใจอย่างไร ก็ไม่กล้าที่จะขัดขวางเพราะมีอำนาจมาก

ปี พ.ศ. 2408 สมเด็จพระสุธรรมมาเถระ ได้มรณภาพซึ่งขณะนั้นท่านมีอายุ 66 ปี พระเจ้ามินดงก็มีได้ทรงแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชให้แก่พระสุธรรมมา โดยคาดว่าเหตุเกิดจากพระเจ้ามินดงและพระมเหสีมีความคิดเห็นขัดแย้งกันในการที่จะแต่งตั้งพระระหว่างสุธรรมมา และ ชเวจิน

เมื่อพระเจ้ามินดงสวรรคตในปี พ.ศ. 2422 พระเจ้าสิปอได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ได้แต่งตั้งสมเด็จพระราชาคณะขึ้นสองรูป ได้แก่ สมเด็จพระทองคองสะยาคอ และ สมเด็จพระชเวจินสะยาคอ ขึ้นเป็นสังฆราชแต่สมเด็จพระชเวจินสะยาคอไม่รับตำแหน่งทำให้มีสังฆราชเพียงองค์เดียว

พ.ศ. 2437 สมเด็จพระทองคองสะยาคอมรณะภาพก็ได้ให้พระนาคินทะทำหน้าที่รักษาการแทนพระสังฆราชโดยไม่มีการแต่งตั้ง และ ปี พ.ศ. 2438 เกงวอนเมงจี(มีศักดิ์เป็นผู้ครองเมืองในขณะนั้น) ได้แต่งตั้งให้ พระปะคันสะยาคอ ขึ้นเป็นพระสมเด็จพระสังฆราช

ในช่วงสมัยการปกครองของอังกฤษ พ.ศ. 2442 สมเด็จพระปะคันสะยาคอมรณะภาพก็ได้มีการเรียกประชุมพระเถระผู้ใหญ่ 33 รูปและอุบาสกอุบาสิกจากทั้งสี่ทิศ ให้ลงคะแนนเลือก โดย โมตาสะยาคอ ได้คะแนน 396 คะแนน ทองคองคองสะยาคอ ได้ 195 คะแนน และ ดงลังสะยาคอ ได้ 86 คะแนน พระโมตาสะยาคอจึงได้รับเลือกให้เป็นสมเด็จพระสังฆราชแต่รัฐบาลอังกฤษไม่ยอมรับ และ โมตาสะยาคอได้มรณะภาพในปี พ.ศ. 2445

พ.ศ. 2446 ได้มีการประชุมเพื่อที่จะหาสมเด็จพระสังฆราชอีกครั้งหนึ่ง โดยในคราวนี้ได้มีตัวแทนของรัฐบาลอังกฤษร่วมประชุมด้วย และทองคองคองสะยาคอได้รับเลือกเป็นสมเด็จพระสังฆราช โดยมีรัฐบาลอังกฤษเป็นผู้มอบตำแหน่งให้

ในสมัยการปกครองของอังกฤษ พระนักสืบในนิกายสุธรรมมาก็ได้ถูกยกเลิกไป จน พ.ศ. 2464 สมเด็จพระทองคองคองสะยาคอได้ประกาศว่าพระเถระทั้งหมดต้องเป็นพระนิกายสุธรรมมา และต้องมี

พระในตำแหน่ง อุปฐมมมหาดวง หรือพระนักร้อง ทำให้มีพระบางส่วนไม่พอใจในการใช้อำนาจของพระในนิภายสุธรรมมาจึงได้แยกออกตัวออกมาไม่เข้ากับนิภายสุธรรมมา

พ.ศ. 2480 สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 94 ปี ก็ได้มรณภาพหลังจากนั้นอำนาจของพระสุธรรมมานิภายจึงลดลง

3.2.3. มหาทวาระนิภาย และ 3.2.4. มุละทวาระนิภาย

มหาทวาระนิภาย,มุละทวาระนิภาย และอะเน้าเขา ทวาระ นิภาย ทั้งสามนิภายเคยเป็นนิภายเดียวกันมาก่อนคือ ทวาระนิภาย และได้แยกออกจากกันเนื่องมาจากการตีความในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้คำว่า “ทวาระ” แทนคำว่ากรรม

เนื่องด้วยพระอุกัณฐะสังฆมาลาสะยาตอ และชเวตองจีแคลย์ทัคมุณินทาภิระสะยาตอ ทั้งสองท่านได้เล่าเรียนหนังสือด้วยกันมีอาจารย์เก่งที่ไหนก็ได้ไปขอศึกษาเรียน สุดท้ายก็ได้ไปอยู่ที่เมืองอัมรปุระ และได้เรียนกับเมียเตงดั่งสะยาตอ และได้ศึกษาคัมภีร์ “ติกาจ”(คัมภีร์ฎีกา) เมื่อศึกษาก็เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันในคัมภีร์นี้

จากคำกล่าวขอโหสิกรรม ขอขมาลาโทษแก่ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ ฯลฯ การกระทำความคิดทั้ง “กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม” พระอุกัณฐะสังฆมาลาสะยาตอ มีความคิดเห็นว่าการใช้คำว่ากรรมนั้นเป็นการผิดต่อหลักบาปและควรใช้คำว่า “ทวาระ” แทน พระมุณินทาภิระสะยาตอ มีความเห็นว่าการใช้คำว่า กรรม นั้นเหมาะสม เพราะ พระเถระผู้ใหญ่ก็มีการตัดสินใจว่าใช้คำว่า “กรรม”มานานแล้ว อีกทั้งเหมาะกับการกราบไหว้พระรัตนตรัย แต่ท่านอุกัณฐะสังฆมาลาสะยาตอ มองว่าการกราบพระรัตนตรัยด้วยกรรมนั้นไม่ถูกต้องกับพระไตรปิฎกมีความผิดพลาดในการใช้บาปวิโยกรรม

เมื่อท่านทั้งสองได้กลับไปหมู่บ้านของคน ซึ่งอยู่ที่ “โอพู” ในภาคอิระวดี ท่านอุกัณฐะสังฆมาลาสะยาตอได้กลับไปหมู่บ้านและได้เผยแพร่การใช้ “ทวาระ” ส่วนท่านมุณินทาภิระสะยาตอได้กลับไปหมู่บ้านเกิดและได้ไปเทศสอนในเรื่องของ “กรรม” พ.ศ. 2405 ในเรื่องนี้ได้ไปถึงศาลาสุธรรมมา และพระอุกัณฐะสังฆมาลาสะยาตอได้ขอให้พระสมเด็จพระสังฆราชตัดสิน และท่านก็ได้ตัดสินให้ใช้ได้ทั้งสองอย่าง คือ ทั้ง “กรรม”และ “ทวาระ” และได้มีการอธิบายว่า ทั้งสองคำนั้นมีความหมายเดียวกัน และมีเจตนาที่เป็นกุศลเช่นเดียวกัน

3.2.5. อเนาว์เขาว์นิภาย

อเนาว์เขานิภายได้แตกออกเป็นนิภายทวาระก่อน โดยบริเวณที่เรียกว่า อเนาว์เขานั้นประกอบด้วยสี่อำเภอ เช่น อำเภอเสนาคาศะ และ อำเภอบุเต็ง ที่อยู่ในภาคอิระวดี ชาวบ้านได้นิมนต์พระอุกัณฐะสังฆมาลาสะยาตอ มาเผยแพร่ทวาระนิภาย พระเถระที่อยู่บริเวณอเนาว์เขาว์ ได้แต่งตั้งพระสงฆ์ 6 รูป

เป็นทวารระนิกาย ทำให้เกิดอเนาว์เขาว์นิกาย โดยได้รับโอวาทจากพระอุกัังวังสะ และตั้งเป็นสมาชิกของนิกายทวาระ จึงเรียกว่า อเนาว์เขาว์ ทวารระนิกาย

แต่ก็เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันในหมู่สงฆ์นิกายทวาระใน อเนาว์เขาว์ เกี่ยวกับเรื่องของอาบัติ และกัจฉนิมนต์ต่างๆ ทำให้ไม่มีความสามัคคีกันและเกิดความแตกแยกกัน ในกลุ่มของลูกศิษย์ของพระเถระทั้งหกองค์ และลูกศิษย์ของพระอุกัังวังสะ ทำให้แตกแยกเป็นสองกลุ่ม แต่ก็ยังคงรับโอวาทจากพระอุกัังวังสะอยู่แต่ไม่ร่วมสังฆกรรมกัน ต่างก็แยกกันทำ

หลังจากพระอุกัังวังสะมรณภาพ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2448 อายุ 88ปี 68 พรรษา พระภิกษุนิกายทวาระยังไม่มีความขัดแย้งกันมากจนประมาณปี พ.ศ. 2461 ก็ได้มีการเปลี่ยนชื่อนิกายจากทวารระนิกายเป็นมหาทวารระนิกาย ผู้เปลี่ยนก็คือ สะยาคอตันตะสีริมาลาภิระ ซึ่งเป็นเถระของนิกาย อยู่ที่วัดย่างกุ้ง ในอำเภอเสนคากะ พระภิกษุทวารระนิกายก็ได้แยกเป็นสองกลุ่มเพราะลูกศิษย์ของพระอุกัังวังสะไม่พอใจ เลยได้ตั้งเป็น มูลทวารระนิกายขึ้นมา และไม่ร่วมทำสังฆกรรมกัน ทำให้นิกายทวาระมีอยู่สามนิกายด้วยกัน คือ มูลละทวารระนิกาย มหาทวารระนิกาย และอเนาว์เขาว์นิกายก็ยังคงอยู่เหมือนเดิม

ในช่วงสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง พุทธศาสนานิกายอเนาว์เขาว์นิกายมีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีพระภิกษุที่มีความรู้ความชำนาญทางพุทธศาสนาอยู่มาก แต่ในช่วงสงครามโลกนิกายอเนาว์เขาว์ก็เริ่มอ่อนแอลง แต่ก็ยังคงมีอยู่ ซึ่งก็ถือว่าเป็นนิกายหนึ่งที่ได้เข้าร่วมประชุมสังฆาณูณาพระไตรปิฎกครั้งที่ 6 ในสมัยรัฐบาลนายอุนุ

3.2.6. เวฬุวันนิกาย(เวฬุวันแปลว่าไม้ไผ่)

พระปิ่นท้าวังสะเป็นลูกศิษย์ของพระชเวจินสะยาคอตและพระอุกัังวังสะ เกิดที่หมู่บ้าน ตะคากวิน อำเภอเมืองฮาว จังหวัดอิระวดี พ.ศ. 2408 บวชเณรเมื่ออายุ 12 ขวบ พระอุปัชชาอุคระ เป็นผู้บวชให้ เมื่อเป็นสามเณรได้เล่าเรียน กัจจายณสูตร อภิธรรม อภิธาน คัมภีร์อสังการ และฉันท จน เป็น อายุ 20 ปีได้บวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ ได้เล่าเรียนต่อพระไตรปิฎก อทคคาถา และได้ไปเล่าเรียนต่อที่มณฑลทาลย์ ในเรื่องของพระวินัย จนกล่าวว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถและชำนาญพิเศษในด้านเนตติ และมูลฎีกา

พ.ศ. 2438 ท่านปิ่นท้าวังสะมีพรรษาได้ 11 ก็ได้ย้ายไปที่วัดเม้าทองทูปาโยจจอง อำเภอโดงแส จังหวัดคายาวะดี และได้สอนหนังสือและจำพรรษาอยู่ที่นั่น ระหว่างที่สอนหนังสือให้พระเณรในวัดนั้น มีพ่อค้าชื่อ อุปีว เป็นเศรษฐีที่มีความเลื่อมใสท่านมาก เมื่อท่านปิ่นท้าวังสะมีพรรษาได้ 13 ปี นายอุปีว ได้ถวายที่ดินในย่างกุ้ง ในเขตปะหั้น ซึ่งได้มีแม่ชีรูปหนึ่งชื่อ คอนี อยู่ที่นั่นมาก่อนแล้ว พ่อค้าได้สร้างกุฏิในที่ดินของแม่ชี และสร้างด้วยไม้ไผ่ถวายให้แก่ท่าน และแก่พระ สามเณรตลอดจนลูกศิษย์ของท่าน

ในระหว่างสอนหนังสือให้กับพระภิกษุและสามเณร นั้นพระอาจารย์ของท่านและตลอดจน ศรัทธาของอาจารย์ได้มาเยี่ยม เดินทางมาจากวัดบังกาลา ในจังหวัดมณฑลชาเลย์ ซึ่งท่านปีนทิวังสะ เคยได้เล่าเรียนในชั้นธรรมาจริยที่นั่น เมื่ออาจารย์และศรัทธาได้เห็นกุฏิไม้ไผ่ที่เรียกว่า “เวฬุวันจง” เลยได้เป็นชื่อวัด จนมีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น จน พ.ศ. 2449 ก็ได้สร้างวัดที่เป็นสาขาแรกในเขตเอราธญา (เป็นทะเลสาบ) และสาขาต่างๆก็เรียกว่าวัดเวฬุวันเช่นเดียวกัน สาขาที่สองในปี พ.ศ. 2452 สร้างที่ บุดัง สาขาที่สามในปี พ.ศ. 2457 ที่เมืองเฮา และสาขาที่สี่ พ.ศ. 2459 ในเขตจิมเมียงโคซางเซาว์ ในย่างกุ้ง

พ.ศ. 2462 ที่วัดเบจิงอะซิจอง ที่อำเภอเมืองเฮา ได้มีการจัดการแข่งขันท่องและเขียนคถา (ชาเบียงปอยจี) งานนั้นมีพระภิกษุและเณรที่เข้าร่วมแข่งขันกว่า 500 รูป ในงานจัดสอบนั้นมีการจัด ประชุมในเรื่องของนิกายก่อน สุดท้ายก็มีการเลือกให้สะยาอวิสุระเป็นประธานของเวฬุวันนิกาย (ท่านเป็นคนมอญ) เนื่องด้วยพระปีนทิวังสะไม่ขอรับตำแหน่ง ตั้งแต่นั้นมานิกายเวฬุวันจึงมี ชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น

พระปีนทิวังสะ มรณะภาพในปี พ.ศ. 2486 อายุได้ 89 ปี 70 พรรษา แต่ก่อนหน้านั้นได้ แต่งตั้งพระอาจิณณะ ให้เป็นพระเถระ ก่อนที่พระปีนทิวังสะจะมรณะภาพ และเป็นช่วงที่เกิด สงครามโลกครั้งที่สอง

กล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของเวฬุวันนิกายนั้น ได้มีพระภิกษุบางส่วนในทวาระนิกายได้เข้ามา อยู่ร่วมในนิกายเดียวกันด้วย เนื่องด้วยเวฬุวันนิกายก็ได้ขยายเข้าไปในอำเภอเมืองเฮาที่มีพระภิกษุ ทวาระนิกายอยู่ก่อนหน้านี้

3.2.7. จตุพรหมมิกะนิกาย

พระภิกษุที่เป็นผู้ก่อตั้งนิกายจตุพรหมมิกะ นั้นมีเชื้อสายมาจากเจ้าเมืองเมียวดี ชื่อเจ้าเมือง อุ สะ ท่านเมียวดีอุสะเป็นข้าราชการ ในสมัยพระเจ้าบาจิดอ มีลูกชายอยู่สองคน คนหนึ่งชื่อหม่อง หม่อง เลข เป็นผู้ดูแลอุทยาน

หม่อง หม่องเลข ได้แต่งงานกับลูกสาวของผู้ดูแลประตูเมืองที่ชื่อ กิวนวนเมนอุจ้วยวะ(กิวนวนเมน เป็นตำแหน่งของผู้ดูแลประตูเมือง และอุจ้วยวะเป็นชื่อ) นางชื่อคอกินเงิน และมีบุตรด้วยกัน สามคน เป็นชายสองคนและหญิงหนึ่งคน ลูกชายคนโตชื่อหม่อง เมียจี ลูกสาวชื่อคินเนนอุ และ บุตรชายคนสุดท้องที่เป็นผู้ตั้งนิกายเวฬุวันชื่อ หม่อง เมียดี เกิด ในระหว่างการพรรษา พ.ศ. 2374 เกิดที่ เมืองชเวโพธิ์ (บ้านเดียวกันกับบุเรงนอง) ตอนนั้นแม่ของท่านอายุได้ 42 ปี เมื่ออายุได้ 6 เดือนก็ไม่ ร้องไห้ และหัวเราะ เมื่ออายุได้ 7 เดือน แม่และแม่ชีชื่อคอกพัถ์ได้พาไปอาบน้ำในคลองแต่เกิดหลุด มือ และลอยน้ำไป แต่ไม่จมน้ำ อายุได้ 6 ขวบก็ได้เล่าเรียนวิชาหมอดู สมุนไพรร บาลี และวิชาเผา ปรอท ในวัดสะจินเจา กับสะยาอโกทัณญะอภิระชะ ก่อนหน้าที่จะเข้าเรียนนั้น สะยาอได้ฝันว่ามี

นกแก้วที่สามารถพูดภาษาคนได้จากนั้นพ่อแม่ก็ได้นำท่านเข้ามาฝากกับสะยาตอ ในคืนหนึ่งหม่องเมียงตี้ ท่องหนังสือร่วมกันกับพระภิกษุสามเณรและนักเรียน และได้ผลอหลับไป ท่านสะยาตอก็ผลอหลับเช่นเดียวกัน และสะยาตอได้ฝันไปว่า อาคารพระไตรปิฎกโค่นผ่นตกเป็ยกหมด จึงตื่นขึ้นมาและรีบ ไปดู และได้เห็นเด็กชายหม่องเมียงตื่นนอนอยู่ และเป็ยกผ่นเพราะในขณะนั้นผ่นตกด้วย แต่หนังสือไม่เป็ยกจึงอุ้มหม่องเมียงตี้ไปที่กุฎิและสันนิฐานว่า เป็นผู้ที่มีบุญ

เมื่อหม่องเมียงตี้อายุได้ 13 ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณรและได้ชื่อว่า ปิณฑาวะ และบวชพระเมื่อปี พ.ศ. 2395 โดยมีพระโกทัมญะอภิเชษะสะยาตอเป็นพระอุปัชฌา เมื่อได้หนึ่งพรรษาพระเจ้าพุกามถูกแย่งชิงบัลลัง พระเจ้ามินดงได้ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ซึ่งในขณะนั้นพระเจ้ามินดงก็ได้อยู่ที่ชเวโพธิ์ด้วยเช่นกัน

ในสมัยพระเจ้ามินดงได้เกิดปัญหาขึ้น เมื่อลูกพระเจ้ามินดงที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีเจ้าฟ้าสององค์เกิดข้อขัดแย้งกัน พระมเหสีปัทมชเวมีลูกชาย 2 พระองค์ ได้ก่อเรื่องฆ่าพี่น้อง พระเจ้ามินดงเกิดความโศกเศร้ายิ่งนัก จึงนิมนต์ให้พระภิกษุเข้ามาสวดและเทศน์ทุกๆวัน เพื่อให้พระเจ้ามินดงสบายพระทัย พระปิณฑาวะได้แสดงธรรมเทศนาให้แก่พระเจ้ามินดง และได้เป็นพระในพระราชวัง คนในวังให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ซึ่งในขณะนั้นท่านปิณฑาวะมีพรรษา 15

เมื่อได้ 16 พรรษาพระปิณฑาวะได้ไปปฏิบัติในถ้ำแมงงุ่น ท่านได้ปฏิบัติสติปฐานอยู่ 3 ปี มีนกปะสิน(ตัวสีดำน่าจะเป็นนกนางแอ่น) อาศัยอยู่ในถ้ำนั้นเป็นจำนวนมาก และเวลาที่ท่านเทศนาสอนก็มักจะเป็ยในเรื่องจตุพรหมมิกะ (เกี่ยวกับวิธีทำสมาธิแบบสติปฐาน) และการที่ท่านปฏิบัติอยู่ในถ้ำชาวบ้านจึงเรียกสั้นๆว่า “แะงะด้วยนิกาย” (นิกายที่อยู่ภายในถ้ำ)

พระมเหสีของพระเจ้ามินดง พร้อมทั้งเจ้าเมืองเจียงเมียงพร้อมทั้งลูกสาว ได้สร้างวัดให้แก่ท่านในบริเวณถ้ำนั้นเอง ท่านอยู่วัดนั้นได้ 15 ปี เมื่อท่านอายุได้ 54 ปี 34 พรรษา ประเทศพม่ามีวิกฤต พระเจ้าสิปอถูกควบคุมตัวไปยังประเทศอินเดีย ท่านจึงได้ไปสู่ภาคอิระวดี และได้ไปบิณฑบาตและแสดงธรรมเทศนา และมักจะแสดงธรรมเรื่องจตุพรหมมิกะ มัคเคง(มรรค)

ท่านได้มรณภาพในปี พ.ศ. 2458 ในช่วงกลางพรรษาที่เมืองสะโทง โดยมีกรกล่าวว่ามีชาวบ้านที่มาส่งข้าวที่วัดเห็นว่ามีแสงพุ่งขึ้นบนฟ้า และหมุนรอบเจดีย์สามรอบ และเมื่อชาวบ้านไปที่กุฎิ ก็เห็นท่านนั่งไป

3.2.8. คณะวิมุติ กุโตะนิกาย

ในสมัยพระเจ้ามินดง พระนิกายสุธรรมมามีอำนาจมาก พระองค์ไหนไม่ได้ขึ้นตรงต่อนิกายสุธรรมมา ก็จะถูกเรียกว่า “คณะวิมุติ” ซึ่งแปลได้ว่าผู้ที่ไม่มีคณะ ไม่มีนิกาย พระอินทะวังสะภิกษุก็เป็นหนึ่งในกลุ่มพระภิกษุที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของคณะวิมุติเช่นกัน

ท่านอินทะวังสะ ได้รับเอกสารว่าท่านได้รับเป็นคณะวิมุติ กุโตะนิกาย ซึ่งในขณะนั้นขเวจินนิกายก็ถูกเรียกว่าคณะวิมุติเช่นเดียวกัน โดยได้รับเอกสารจากสุธรรมมาศาลาในปี พ.ศ. 2439

ท่านอินทะวังสะเกิดที่ตำบลกะข่ง ในอำเภอทวาย ในปี พ.ศ. 2374 เมื่อตอนเด็กมีชื่อว่า หม่องขเวจิน อายุได้ 7 ขวบพ่อแม่ได้นำไปฝากไว้ที่วัดเมย์ไต่เจา ฝากกับเจ้าอาวาสชื่อสาระมัญชุตสา และได้เรียนหนังสือในชั้นเพื่อฐาน เมื่ออายุได้ 9 ขวบ สะยาคอได้พาไปที่เมืองหลวงอัมระปุระไปฝากไว้ที่วัดมหาวิจิตรารามะ กับสมเด็จพระสะยาคอพันตะเฉยยะ อาศัยเรียนอยู่กับท่านเมื่ออายุ 12 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระมเหสีทรงทราบเรื่องว่ามีเด็กคนหนึ่งมีความสามารถ จึงได้มีคำสั่งให้เข้าเฝ้าและทูลพระไตรปิฎกให้พระเจ้าอยู่หัวและพระมเหสี จนเป็นที่ถูกพระทัยเป็นอย่างมากจึงได้ประทานรางวัลเป็นผ้าโสร่ง เสื้อผ้า และรางวัลอีกหลายอย่างจนอายุได้ 20 ปี ก็ได้บวชเป็นพระภิกษุที่วัดมหาวิจิตรารามะ มีพระสมเด็จพระเฉยยะเป็นพระอุปัชฌา และพระราชินีทรงเสด็จมาถวาย บาดร จีวร

หลังจากบวชเป็นพระภิกษุแล้วท่านได้เรียนกับพระภิกษุที่มีความชำนาญพระไตรปิฎก เมื่อได้ 6 พรรษาก็ได้เดินทางไปหาอาจารย์คนแรก แลได้กลับไปอยู่ที่นั่น ได้เรียนและสอนหนังสืออยู่ที่นั่น พ.ศ.2409 ได้มีปัญหาเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ที่รับปัจจัย(เงินทองของมีค่า) โดยเป็นการรับทองคำ และท่านได้เป็นผู้จัดการเรื่องนี้ให้ถูกต้องตามพระวินัย ท่านได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านเป็นอย่างมากจากนั้นท่านก็ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับใคร ไปปฏิบัติอยู่องค์เดียว ท่านได้ออกจากเมืองทวายไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 2 ไมล์ไปที่หมู่บ้านกุโตะ ไปกลับพระอาจารย์สาระมัญชุตสา ได้สร้างกุฏิและปฏิบัติวิปัสสนา เมื่อท่านอายุได้ 65 ปี 45 พรรษา สมเด็จพระปะคันสะยาคอได้ส่งเอกสารให้ท่านเป็นคณะวิมุติ ท่านจึงได้ร้องขอให้เป็นคณะวิมุติ กุโตะนิกายที่นั่น สมเด็จพระปะคันสะยาคอแต่งตั้งให้ท่านเป็นปฐมมหานายกของนิกาย และท่านก็มรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2460 มีอายุ 86 ปี 66 พรรษา

คณะวิมุติ กุโตะนิกาย มีพระภิกษุณิกายนี้อยู่มากที่ เมืองท่าไวย ภาคคนเรสาปยี ชายแดนไทยจังหวัดระนอง พระอินทะวังสะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียน และทูลพระคัมภีร์พระไตรปิฎกได้ตั้งแต่อายุ 12 ขวบ และมีความสามารถทางปริยัติธรรม

3.2.9. ธรรมยุตตินิกายะมหาอินนิกาย

ธรรมยุตตินิกายะมหาอินนิกายมีความเป็นมาว่า กองทัพมอญได้ยกทัพไปตีเมืองหิริภุญชัย และในส่วหนึ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาวด้วย ที่ประเทศไทยนั้นมินิกายธรรมยุต เมื่อประเทศไทยตีคืนมาได้ จึงเชื่อว่านิกายธรรมยุตมาจากสมัยการปกครองของประเทศไทย และหลงเหลืออยู่ที่ หมู่บ้านจงซู ในเขตพม่าตอนล่าง

ในปีพ.ศ. 2384 มีเด็กชายคนหนึ่งเกิดมาชื่อ หม่อมอิง เมื่ออายุได้ 10 ขวบตามประเพณีของชาวมอญ พ่อแม่ก็ได้นำไปฝากไว้ที่วัดในหมู่บ้าน หม่อมอิงสามารถท่องบาลีคัมภีร์ ธรรมบท พุทธประวัติ ได้อย่างคล่องแคล่ว เมื่ออายุได้ 15 ปี ก็ได้บวชเป็นสามเณร ในวัดของหมู่บ้านได้ชื่อว่าสามเณรพุทธวังสะ และได้ไปเรียนเพิ่มเติมบาลี และ อรรถฎีกา เมื่ออายุ 20 ก็ได้อุปสมบทโดยมีเจ้าอาวาสในหมู่บ้านเป็นพรอุปชาให้ และได้มีโอกาสเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาพระไตรปิฎก โดยได้ไปอยู่กับสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นน้องชายของพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้อาศัยเรียนกับพระสมเด็จพระพุทธวังสะก็เรียนบาลีด้วยทั้ง ภาษามอญ ภาษาบาลี และภาษาไทย จนมีความชำนาญในด้านภาษา และมีความรู้ทางโลกอยู่พอสมควร

เมื่อมีการจัดสอบท่านก็สามารถสอบผ่านได้ ได้ตำแหน่งมหา เป็นพระมหาพุทธวังสะมีพระเจ้าอยู่หัวกับพระสังฆราชมอบตำแหน่งให้(ในที่นี้ น่าจะเป็นเปรียญ 9)หลังจากได้ตำแหน่งมหาแล้วชาวบ้าน ได้เรียกท่านว่าพระมหาอิง และได้สอนหนังสือ และเทศน์ และเป็นผู้รักษาวินัยอย่างเคร่งครัดมาโดยตลอด จนเป็นผู้มีความชำนาญในด้านพระวินัยเมื่อมีเรื่องเกี่ยวกับศาสนาท่านจะเป็นผู้ตอบ จึงมีชื่อเสียงมากขึ้นเรื่อยๆ พระเจ้าอยู่หัวจึงให้ตำแหน่ง(ปิตตราติสารณะณะชะ)มีชื่อเสียงโด่งดังในประเทศไทย แต่ท่านมีความรู้สึกอยากที่จะไปเผยแผ่พุทธศาสนาให้แก่ชาวมอญที่อยู่ในประเทศพม่า ในปี พ.ศ.2417 ท่านก็ได้กลับไปประเทศพม่าอยู่ที่อำเภออมระมิน อยู่ที่หมู่บ้านกะโตะ และไปอยู่ได้ค้นใหม่ในป่าช้าอยู่องค์เดียว หมู่บ้านนี้อยู่ใกล้กับแม่น้ำสาละวิน และเป็นหมู่บ้านที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีเศรษฐีเจ้าของโรงสีข้าว เศรษฐีเจ้าของโรงเลื่อย และเจ้าของโรงงานขางพารา โดยเศรษฐีเหล่านี้ทำมาค้าขายแข่งขันกับอังกฤษ

เจ้าของโรงงานขางพาราชื่อ นายอุชเวลย์ และชาวบ้านได้พบท่านมหาพุทธวังสะ ปฏิบัติอยู่จึงเกิดความเลื่อมใส เศรษฐีและชาวบ้านจึงได้ร่วมกันสร้างกุฏิให้ ชาวบ้านเรียกว่าวัดสุสาน(กุฏิวิเวกะ ที่มีแต่ความสงบ) และได้กลายเป็นวัดมหาอินตามชื่อ ต่อมาได้สร้างกุฏิเพิ่มให้ ใน พ.ศ. 2418 ได้รับลูกศิษย์ทั้งพระและสามเณร และได้สอนหนังสือทางด้านปริยัติธรรม จนมีชื่อเสียงเรื่อยมา ดังข้ามไปหลายจังหวัด มีผู้ศรัทธาเข้ามาหา มากมาย จึงได้มีความรู้สึกที่ว่าควรตั้งเป็นนิกายธรรมยุติ จึงได้เข้าไปปรึกษากับพระเถระผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน และพระเถระทั้งหลายก็มีความเห็นชอบด้วยในการตั้งนิกายจึงได้กล่าวคำปฏิญาณว่า “ขอกระผมตั้งธรรมยุตินิกายเพื่อให้ศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป” เพราะประเทศไทยมีนิกายธรรมยุติก่อนแล้วจึงอยากที่จะตั้งในประเทศพม่า แต่ชาวบ้านไม่ยินดีที่จะเรียกว่านิกายธรรมยุติ พระเถระจึงให้เรียกว่า “ธรรมยุติ นิกายยะ มหาอินนิกาย”

ท่านได้ก่อตั้งโรงพิมพ์พุทธวังสะเพราะมีความเลื่อมใสในบาลีและท่านได้แปลหนังสือภาษาไทยเป็นภาษามอญ ธรรมบท และอัฐกฐา คำราที่ท่านเขียนมี 6 คำราด้วยกัน 1. อุปาสะกานู ศาสนาคาธา 2. พุทธคุณคาธา 3. อธิบายสติปฐาน 4. กัลญาณกลอน 5. ข้อปฏิบัติของเด็กวัด และ 6. วิธีสะกดอักษรลังกา

ท่านได้อยู่ที่เมืองกะโต 31 ปี และกลับมายังประเทศไทยในปี พ.ศ. 2448 และอยู่ที่ประเทศไทยอีก 10 ปี และถึงแก่กรรมภาพในปี พ.ศ. 2459 อายุ 76 ปี

3.3. การเรียนการสอนพุทธศาสนาในประเทศพม่า

ประเพณีการศึกษาในประเทศพม่านั้นสมเด็จพระยาคำรงฯ³⁰ ได้กล่าวไว้ว่า ประเพณีการศึกษาของพม่านั้นก็เหมือนกับของไทยแต่โบราณ คือผู้ปกครองจะส่งเด็กผู้ชายไปเป็นลูกศิษย์วัด ให้พระสอนหนังสือ เมื่อเข้าสู่วัยก็จะให้บวชเป็นสามเณร โดยมากบวชอยู่ไม่นานก็ลาสิกขากลับไปทำมาหากิน สามเณรที่บวชอยู่นานก็จะเรียนพระไตรปิฎกและสอบความรู้ในที่ประชุมมหาเถระ มีประเพณี ช่วงสอบก็จะจัดขึ้นตั้งแต่เดือน 7 ขึ้น 8 ค่ำ ไปจนถึงเข้าวัสสาทุกปี โดยแบ่งความรู้เป็น 4 ประโยคเหมือนอย่างพระมอญแตกต่างกันตรงที่มอญสอบความรู้พระวินัยปิฎกเป็นสำคัญ ส่วนพม่านั้นสอบความรู้พระปรมัตถปิฎกเป็นสำคัญ

ปัจจุบันการเรียนการสอนพุทธศาสนาในประเทศพม่านั้น แบ่งออกเป็นสี่ชั้นนอกเหนือความรู้ทางด้านพุทธประวัติทั่วไปแล้วได้แก่ชั้น ปฐมแวง, ปฐมลัก, ปฐมจี และซัหมมาจริยะ แต่ใช้ว่าจะหมคอยู่แค่สี่ชั้นนี้เท่านั้นยังมีคัมภีร์ต่างๆ ให้พระภิกษุสามเณรที่สนใจในการศึกษาไปจนถึงการเป็นผู้ทรงจำพระไตรปิฎก

การเรียนการสอนพุทธศาสนาเริ่มตั้งแต่บวชเณร³¹ โดยเริ่มจากการเรียนพื้นฐานของบาลี วิชาภักจาขนะสูตรท่องให้ได้ก็พอ และเรียนพุทธประวัติ พระอภิธรรม³² 3 ปฏิเจก³³ เสดิยะ 75 ข้อ ขันระกะวัตร³⁴ 14 ข้อ เหล่านี้เป็นพื้นฐานของเณรในประเทศพม่า โดยมีการสอบภายในวัด เพื่อคว้าเณรองค์ใดพร้อมในการสอบชั้น ปฐมแวง ต่อไป

ชั้นปฐมแวง นั้นมีรัฐบาล และกรมการศาสนาแห่งชาติเป็นผู้จัดสอบ ในการทำข้อสอบนั้นสามารถเลือกได้สามภาษาว่าจะสอบภาษาไหน ได้แก่ ภาษาบาลี ภาษาพม่า และภาษามอญ เลือกเอาภาษาใดภาษาหนึ่ง ในชั้นปฐมแวงนั้นมีการสอบในเรื่อง พระอภิธรรม 5 ปฏิเจก ซึ่งต้องท่องบาลีให้

30. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาคำรงราชานุภาพ. เที่ยวเมืองพม่า. (สำนักพิมพ์มติชน.2545).หน้า 203

31. สัมภาษณ์พระอุชานกะ

32. อภิธรรมเป็นคัมภีร์เกี่ยวกับความเป็นไปของร่างกายที่ประกอบอยู่ มี จิต เจตสิก รูป และนิพพาน คือ ปรมัตถธรรม 4 อภิธรรมประกอบไปด้วย 9 ปริจเฉท

33. เสดิยะ คือ ข้อวัตรที่ควรศึกษา ที่เป็นขนบธรรมเนียมของ ชัคคิยาภยัตริย์ (ภยัตริย์หญิง) ผู้มีความประพฤติเรียบร้อย คีงาม ซึ่งเหมาะกับกุลบุตร ผู้บวชเข้ามาเป็นบรรพชิต พุทธองค์จึงทรงยกข้อวัตรดังกล่าวให้เป็นข้อวัตรสำหรับภิกษุทั่วไป ซึ่งเป็นข้อบัญญัติเล็กสุดในพระภิกษุปาติโมกข์ มีทั้งหมด 75 ลิกขาบท

34. ขันระกะวัตร หรือหาวัตร 14 กล่าวคือ วัตร(ความประพฤติ)ที่ลูกศิษย์ จะพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ จะพึงปฏิบัติต่อลูกศิษย์รวมไปถึงการรักษา เสนาสนวัตร (การปิดกวาดเข็ควัด เป็นต้น)

ได้พร้อมทั้งแปล และรู้ความหมายด้วย กัจจายนะสูตร³⁵ ต้องท่องให้ได้และแปลให้ได้ 4 กัณฑ์ พระวินัย ได้แก่ ปาราชิก สังฆาทิเสส นิสสคิปาจิตยิ และคัมภีร์ธรรมบท (พุทธประวัติ) อดีตมีการสอบวิชาภาษาพม่าด้วย ปกติใช้เวลาในการศึกษาประมาณสองปี

ชั้นปฐมฉัฏฐ มีหัวข้อวิชาด้วยกันได้แก่ พระวินัยทั้งหมด พระอภิธรรม 7 กัณฑ์ พระอภิธาน (เป็นคำศัพท์บาลี) เฉพาะอภิธาน³⁶ ไม่รวมฉันท์ และ กัจจายนะสูตร ปทรูปสัทธา³⁷ ธรรมบท (แทนวิชาภาษาพม่า) ปกติใช้เวลาประมาณสองปี

ชั้นปฐมฉัฏฐ มีหัวข้อวิชาเช่นเดียวกัน คือ พระวินัยทั้งหมด พระอภิธรรม 9 กัณฑ์ พระอภิธานทั้งหมด รวมฉันท์ วุโคทัย และกัจจายนะสูตร ปทรูปสัทธาทั้งหมด ธรรมบททั้งหมด ปกติใช้เวลาประมาณสองปีในการศึกษาและการสอบในชั้นนี้

ธรรมมาจริยะ เมื่อจบชั้นปฐมฉัฏฐก็สามารถเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ หรือสามารถเรียนต่อที่วัดก็ได้ เรียนธรรมาจริยะนั้นเป็นการเรียนคัมภีร์ ๓ คัมภีร์ด้วยกัน ได้แก่ สิลกัณ ปาราชิก อัฐสารินี การสอบเริ่มจากคัมภีร์ไหนก่อนก็ได้ จนกว่าจะสอบได้ครบทั้งสามคัมภีร์ จึงจะได้ตำแหน่งธรรมมาจริยะ โดยมีรัฐบาลเป็นผู้มอบให้ ใช้เวลาในการศึกษาประมาณ สามปีเร็วที่สุดเฉลี่ยอยู่ที่ห้าปี ไปจนถึงสิบกว่าปี มิไม่ศึกษาต่อก็เยอะเพราะต้องชำนาญพื้นฐานทั้งหมด และในเรื่องของไวยากรณ์ ผู้ที่เรียนในมหาวิทยาลัยก็มีการสอบในมหาวิทยาลัยเลย แต่ผู้ที่เรียนเองภายนอกจะเป็นผู้ที่มีความสามารถมากกว่า เพราะต้องเรียนเองไม่ทราบว่าจะอาจารย์ไหนออกข้อสอบ

มหาวิทยาลัยสงฆ์ของประเทศพม่าเน้นในการศึกษา ธรรมมาจริยะโดยตรง มีสี่ที่ ได้แก่ ที่มัณฑะเลย์ Yangon สองที่ (อันหนึ่งเป็นมหาลัทธิพุทธศาสนาโลก) และที่สกายมีหนึ่งที่

35 กัจจายนะสูตร คือ สูตรที่ร่วมเป็นคัมภีร์ อธิบายการทำตัวรูปในพระบาลี เป็นไวยากรณ์พื้นฐานสำคัญของพระไตรปิฎก ซึ่งเมื่อท่องจำแล้วจะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวรูปทั้งหมดในพระไตรปิฎก โดยสูตรจะเป็นตัวจำแนก

36 พระอภิธาน คือ คัมภีร์ที่นำมาจากสันสกฤต(คัมภีร์นิคัมฯ เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมประมวลเกี่ยวกับศัพท์หรือชื่อที่เป็นบัญญัติทั้งหมดที่พุทธองค์ทรงตรัสแสดงไว้ในสามปิฎก โดยการนำศัพท์ทั้งหมดที่เป็นพระพุทธรูปพจน์นี้ มาประพันธ์เป็นคาถาโดยลำดับไปตามเหตุการณ์ความสำคัญของแต่ละหมู่ศัพท์เพื่อให้ผู้ศึกษากำหนดเหตุการณ์ และทำให้จำได้ง่ายขึ้น โดยการจำแนกเป็นวรรค เช่นศัพท์ที่มีความหมายเหมือนกันก็รวมเป็น กลุ่มเดียวกัน

37 ปทรูปสัทธา คือคัมภีร์เครื่องสำเร็จรูปแห่งบท (อุทาหรณ์ในพระไตรปิฎก) เป็นคัมภีร์ที่ไม่พิศดารเกินไปและไม่ย่อจนเกินไป ทำให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้เข้าใจได้ง่าย กล่าวว่าเป็นคัมภีร์ที่เอามาจาก กัจจายนะสูตร แต่นำมาอธิบายในกฎเกณฑ์ของคัมภีร์ปทรูปสัทธา โดยการลำดับอุทาหรณ์ ที่เป็นหมวดหมู่โดย ประกอบสูตรสลับกันเพื่อสะดวกในการประกอบทำตัวรูปได้ง่าย(มุ่งอุทาหรณ์เป็นหลักมากกว่าลำดับของสูตร)

การจัดสอบจะเริ่มสอบประมาณเดือนมีนาคม ตั้งแต่ชั้นปฐมวง โดยสอบวันละวิชา สอบแต่ละชั้นจะเริ่มสอบพร้อมกันวันเดียวกัน แต่จะจบไม่พร้อมกันแล้วแต่จำนวนคัมภีร์ของแต่ละชั้น โดยส่วนใหญ่พระในประเทศพม่าจะจบกันในชั้นปฐมวง ก่อนที่จะสอบตามภาครัฐแล้วทางอำเภออาจจะสอบก่อนสองเดือน

การเรียนพุทธศาสนาในประเทศพม่านั้นเหมือนจะไม่มีที่สิ้นสุดมีการสนับสนุนทั้งของรัฐบาลและเอกชน มีทั้งของหมู่บ้าน ของตำบล มีการแข่งขันอยู่เสมอ ตั้งแต่แข่งขันในวัด หรือมีการฝึกสอบบางวัดมีระเบียบว่าถ้าสอบในวัดไม่ผ่านสามครั้งติดต่อกัน ก็นิมนต์ออกจากวัด (จะสอบกันทุกวันพระ หรือสองอาทิตย์ครั้ง)

การสอบความรู้ทางพระพุทธศาสนาในประเทศพม่าจะมีการแข่งขันกันชิงรางวัลอยู่หลายที่มีตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ภาคหรือประเทศ โดยการสอบจะมีทั้งการสอบท่องจำคาถาหรือความรู้ต่างๆทางด้านพระพุทธศาสนา แล้วแต่ผู้จัดสอบ โดยมีการสอบตั้งแต่ชั้นสามเณรไปจนถึงพระภิกษุ

สามเณรก็มีชั้นธรรมมาจริยะ เรียกว่าสามเณรลังการะ จัดสอบสี่ที่ ได้แก่ ที่มีฉาเลย์ ย่างกุ้ง ,มอละมินท์ และ แปะอู (หงส์สาวดี) โดยผู้สอบจะต้องอายุต่ำกว่ายี่สิบปี เมื่อสอบผ่านไม่ว่าจะเป็น การสอบในที่ใดก็ถือว่าสอบผ่านได้แล้ว มีสมาคมลังการะมีฐานะเป็นเอกชนเป็นผู้จัดสอบ โดยแต่ละที่จะสอบไม่ตรงกัน

ตำแหน่ง “ภิวังสะ” สอบได้สองที่ ที่ย่างกุ้งเรียกว่า “เจคียังคะณะ” ที่มีฉาเลย์ เรียกว่า “ศักยาสิงห์” ผู้ที่จะสอบ มีการกำหนดอายุไม่เกิน 35 ปี โดยเด็ดขาด เป็นการสอบท่องจำและความรู้ในพระคัมภีร์ เป็นการแสดงว่าพระองค์นี้มีความสามารถชำนาญาติ และคัมภีร์หลายๆอย่าง

พระภิกษุและสามเณร ที่ไม่ต้องการอวดตัวไม่ต้องการสอบชั้นต่างๆ ที่พม่าจะเรียกว่า “จันจีเข้า” ส่วนใหญ่จะเป็นพระที่มีอายุในสมัยก่อน ก่อนที่จะมีการจัดสอบของรัฐ เป็นการเรียนเพื่อแสวงหาความรู้ในพุทธศาสนา

การเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก คือ ได้แก่พระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม คือสามารถท่องและสอบ มีการจัดสอบทุกปี โดยเป็นการร่วมมือของรัฐบาลและสมาคมพระไตรปิฎก(พม่าเรียกว่า ดิปิฎกะ ดิแปลว่าสาม ปิฎก แปลว่าปิฎก) ถ้าสอบผ่านอันใดอันหนึ่งได้แล้วทางรัฐบาลจะออกค่าเดินทางทางบก โดยมีบัตรที่รัฐบาลออกให้เดินทาง ถ้าสอบผ่านสองปิฎก ก็จะได้ทั้งน้ำและทางบก ถ้าสอบผ่านทั้งสามปิฎกรัฐบาลก็จะออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งทางน้ำ ทางบก และทางอากาศ ปัจจุบันมีพระภิกษุที่ทรงจำปิฎกอยู่ไม่เกิน 7-8 องค์ อยู่ในประเทศพม่า

ในสมัยพระเจ้ามินดงการสอบทางพุทธศาสนาเป็นพระราชธุระ เสด็จออกไปทรงฟังแปลหนังสือทุกปี และราชทานบำเหน็จแก่ผู้ที่สอบได้ด้วยประการต่างๆคือ ให้อุปสมบทเป็นนาคหลวง และปลดญาติโยมของพระภิกษุสามเณรที่สอบความรู้ได้ให้พ้นราชการ ไปเป็นโยมสงฆ์เป็นจำนวน

ที่ต่างกัน ตามที่สอบความรู้ได้ชั้นประโยคสูงและต่ำ ถ้าได้ประโยคชั้นต่ำก็ปลดแต่บิดา ถ้าชั้นกลางปลดถึงพี่น้อง ถ้าได้ประโยคชั้นสูงก็ปลดถึงลุงและอาด้วย

เมื่อพม่าเสียบ้านเมืองให้แก่อังกฤษแล้ว จึงเลิกการสอบความรู้พระภิกษุสามเณรไปประมาณ 6 ปี ชาวบ้านและพระภิกษุสงฆ์ต่างพากันร้องขอต่อรัฐบาลอังกฤษให้จัดการสอบขึ้น จนในที่สุดก็ได้มีการจัดสอบขึ้น แต่เปลี่ยนวิธีการให้บำเหน็จ โดยให้เป็นเงินแทนแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบได้ โดยอัตรา 50 รูปีเป็นชั้นต่ำและเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจนถึง 150 รูปีเป็นชั้นสูง เมื่อพระภิกษุสอบได้ในชั้นสูงนั้นชาวบ้านก็จะทำการแห่ต้อนรับพระที่มีความรู้ความสามารถ และจะมีพดที่เขียนว่าสอบผ่านในชั้นนั้นแล้ว

การบิณฑบาต

สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพได้เล่าถึงการบิณฑบาตในประเทศพม่าไว้ว่า³⁸ ตอนเช้าราว 9 นาฬิกา เห็นพระภิกษุสามเณรพม่าห่มคลุมเรียบร้อยอุ้มบาตรเดินตามกันเป็นแถว ก็รู้ว่าเดินบิณฑบาต แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าพระภิกษุพม่านั้นบิณฑบาตสาย โดยทราบเวลาที่ศรีลังกานั้นก็ออกบิณฑบาตสายใกล้เวลาเพลเช่นเดียวกับที่พม่าเช่นกัน โดยมีเหตุผลว่าทำไปบิณฑบาตเช้าก็เหมือนกับไปขอแบ่งอาหารที่ชาวบ้านมาบริโภค แต่ถ้าออกสายก็จะเป็นอาหารที่ชาวบ้านบริโภคแล้วไม่เป็นการไปแย่งอาหารของชาวบ้าน จึงเชื่อว่าที่ประเทศพม่านั้นพระภิกษุบิณฑบาตสายเหมือนกับในศรีลังกา

การรับบาตรของพระพม่าในประเทศพม่านั้นพระภิกษุหรือสามเณรจะเข้าไปนั่งเก้าอี้ที่ได้จัดเตรียมไว้รับแขกตรงหน้าร้าน เขาบาตรวางไว้บนตัก แล้วเจ้าของร้านหรือเจ้าของบ้านก็นำชามอ่างใส่ข้าวสุกกับทัพพีถือมาด้วย พระก็นั่งอยู่อย่างเดิมเพียงแต่เปิดฝาบาตร เข้าบ้านจะเอาทัพพีตักข้าวสุกใส่บาตร ซึ่งเชื่อว่าข้าวเหล่านั้นเป็นข้าวที่เหลือจากการบริโภค โดยปกติชาวบ้านกินอาหารเข้าในครัวเรือนคงคดข้าวสุกใส่ให้พุนชามอ่าง แบ่งเอากินกันแล้วที่เหลือติดกันชามไว้สำหรับใส่บาตร ส่วนในภาคเหนือของประเทศพม่ามีการตักบาตรที่ต่างกันออกไป คือ พระที่ไปรับบิณฑบาตจะมีกัณฑ์สวดถือไปด้วย เมื่อไปถึงหน้าบ้านตักสวด คนในบ้านได้ยินเสียงกัณฑ์สวดก็จะออกมาตักบาตรพระรับบาตรแล้วก็ส่วนอนุโมท

38. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาคำรงราชานุภาพ, เที่ยวเมืองพม่า. (สำนักพิมพ์มติชน.2545) หน้า 228-

รูปที่ 1 การบิณฑบาตของพระภิกษุมอที่อำเภอท่าขี้เหล็กประเทศพม่า

รูปที่ 2 การบิณฑบาตของพระภิกษุมอที่อำเภอท่าขี้เหล็กประเทศพม่า

3.4. วัดพม่าในภาคเหนือของประเทศไทย

วัดพม่าในภาคเหนือของประเทศไทยถูกสร้างขึ้น โดยการเข้ามาของชาวพม่าที่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย ในช่วงสมัยของการปกครองของอังกฤษ โดยเฉพาะการเข้ามาทำป่าไม้ในภาคเหนือของประเทศไทย การสร้างวัดของชาวพม่าเกิดจากการนำของคหบดีชาวพม่าที่เข้ามาทำป่า

ไม้ในประเทศไทย การที่ชาวพม่าอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษทำให้ชาวพม่ามีสิทธิพิเศษในการคุ้มครองจากอังกฤษเหนือกฎหมายไทย

ความที่ภาคเหนือของประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ และการทำไม้ของประเทศไทยยังไม่มีระเบียบรัฐบาลไทยจึงได้ขอยืมตัวนายเฮช.สเลด(H.Slade)ชาวอังกฤษ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการทำไม้ และเป็นข้าราชการกรมป่าไม้ของประเทศพม่า เพื่อช่วยสำรวจป่าไม้ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคเหนือ เพราะมีลักษณะของป่าไม้คล้ายคลึงกับป่าไม้ของประเทศพม่า เมื่อมกราคม พ.ศ.2438 นายสเลด ได้เข้ามาถึงกรุงเทพฯ และเดินทางไปถึงเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย และรัฐบาลไทยได้แต่งตั้ง นายสเลด เข้าดำรงตำแหน่ง เจ้ากรมป่าไม้ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2439 นายสเลดได้วางรากฐานงานป่าไม้ให้รับกุมเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง และได้ติดต่อชาวพม่าที่มีความรู้ ความชำนาญและมีประสบการณ์ในการทำป่าไม้เข้ามาทำงานในลำปาง จึงเป็นสาเหตุให้ชาวพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานในลำปางมากขึ้น โดยได้รับตำแหน่งหัวหน้าคนงาน เส้นทางในการติดต่อกับลำปางคือ เริ่มต้นจากเข้ามาโดยนั่งรถไฟจากเมืองมณฑลเลยในพม่าลงปลายทางใต้ ถึงเมืองย่างกุ้ง นั่งรถยนต์ต่อมาที่เมือง มะละแหม่ง ว่าจ้างเรือข้ามแม่น้ำเมย มาขึ้นที่เมืองแม่สอด จังหวัดตาก แล้วเดินเลียบแม่น้ำวังขึ้นมาเมืองลำปาง³⁹

การทำไม้เป็นกิจการที่สำคัญทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่ออย่างมาก เจ้าผู้ครองนครถือว่าเป็นเจ้าของป่าไม้ในเขตนั้นแต่เนื่องจากมีทุนน้อย ประกอบกับอังกฤษต่อการขยายการทำไม้จากพม่ามายังภาคเหนือของไทย จึงทำให้อังกฤษได้รับผลประโยชน์มากที่สุด ซึ่งเป็นเหตุที่นำชาวพม่าเข้ามาทำไม้กับอังกฤษเข้ามาในลำปาง บริษัทป่าไม้อังกฤษที่ทำไม้อยู่ในลำปางขณะนั้น คือ บริษัท บอมเบย์เบอร์มา บริษัท หลุย ที.เลียวโนเวนส์ บริษัท อีสต์เอเชียติก และบริษัท สยามฟอเรสต์ (แองโกลไทย)⁴⁰

การทำป่าไม้ของชาวอังกฤษนั้น เป็นแรงผลักดันให้ชาวพม่ามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจขึ้นมา ลำพังเงินค่าจ้างที่ได้รับจากชาวอังกฤษก็มาก และไม่ต้องเสียภาษีให้กับรัฐบาลไทยอีกด้วย จึงทำให้เกิดเศรษฐกิจชาวพม่า เกิดขึ้นหลายคน และมีการสะสมทุนไว้มาก จนทำให้กลายเป็นคหบดีหรือชนชั้นอุปถัมภ์ในสังคมลำปาง ในขณะที่เดียวกันก็อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในท้องถิ่นด้วย เห็นได้จากการบูรณปฏิสังขรณ์และการสร้างวัดขึ้นใหม่ รวมถึงการสร้างบ้านที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของพม่าที่แสดงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจ

สาเหตุที่ทำให้ชาวพม่ามีฐานะดีและร่ำรวยจากการที่ได้เข้ามาทำงานเกี่ยวกับป่าไม้ในภาคเหนือคือใน พ.ศ.2416 รัฐบาลอังกฤษได้ทำสนธิสัญญากับรัฐบาลสยามเรียกว่าสนธิสัญญา

39. สงบ ฉิมพลี, อิทธิพลศิลปะพม่าที่มีต่อโบราณสถานในจังหวัดลำปางต้นพุทธศตวรรษที่ 25. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.25390

40. ไพโรจน์ ไชยเมืองจีน, ลำปางเมื่อหัวหนึ่งศตวรรษ. 2544 หน้า 19-59

เชียงใหม่ฉบับแรกเป็นจุดเริ่มต้นที่รัฐบาลสยามต้องส่งข้าหลวงมาควบคุมเพื่อให้เป็นไปตามสนธิสัญญาซึ่งพัฒนาเป็นการใช้ระบบเทศาภิบาลปกครองดินแดนภาคเหนือในเวลาต่อมา⁴¹ สนธิสัญญาเชียงใหม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่คนในบังคับอังกฤษที่เข้ามาเป็นแรงงานและทำการค้าขายในเมืองเชียงใหม่ ลำปางและลำพูน โดยจะได้รับความคุ้มครองในด้านความปลอดภัยจากภัยโจรผู้ร้ายตามแนวชายแดน

นอกจากนั้นสนธิสัญญาเชียงใหม่ยังกำหนดว่าคนในบังคับอังกฤษที่มาจากพม่า เมื่อเดินทางมาเชียงใหม่ นครลำปางและลำพูน ต้องมีหนังสือเดินทาง คนในบังคับอังกฤษที่มีหนังสือทางสามารถเดินทางไปตามที่ต่างๆ ได้โดยรัฐบาลสยามต้องไม่ขัดขวาง สนธิสัญญาเชียงใหม่ดังกล่าวส่งผลให้คนในบังคับอังกฤษซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนอินเดีย พม่า ไทใหญ่ ขมุ ตอง ลู และมอญ เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่มากขึ้นในกรณีของชาวไทใหญ่ได้เข้ามาประกอบอาชีพค้าขาย ทำไม้ และเป็นพ่อค้าวัวต่าง ต่อมา ปี พ.ศ. 2426 รัฐบาลสยามและอังกฤษตกลงทำสนธิสัญญาเชียงใหม่ ฉบับที่ 2 โดยรัฐบาลสยามยินยอมให้รัฐบาล อังกฤษจัดตั้งสถานกงสุลอังกฤษขึ้นที่เชียงใหม่ได้⁴² ซึ่งปีต่อมา พ.ศ. 2427 อังกฤษก็ได้มีตั้งสถานกงสุลอังกฤษที่เชียงใหม่

ผลหลังจากสนธิสัญญาเชียงใหม่ทำให้คนในบังคับของอังกฤษ⁴³

1. ไม่ต้องเสียภาษีให้กับรัฐบาลไทย นอกจากภาษีค่าใช้สอย
2. อยู่เหนือกฎหมายไทย เพราะอยู่ในบังคับคนอังกฤษ
3. ได้รับเงินเดือนมากกว่าคนไทย เพราะคิดตามอัตราเงินอังกฤษ

การสร้างวัดของชาวพม่าในขณะนั้นนอกจากเกิดแรงศรัทธาในพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึง การเข้ามามีอิทธิพลทางด้านศิลปะแบบประเทศพม่า และยังสะท้อนความคิด ความเชื่อ และความขัดแย้งต่างๆของชาวพม่าในขณะนั้นด้วย

ในด้านความคิดและความเชื่อนั้นการสร้างวัดนอกจากจะได้บุญมากมายแล้ว เนื่องจากการตัดไม้ใหญ่จำนวนมากชาวพม่ามีความเชื่อว่า ต้นไม้ใหญ่เหล่านั้นเป็นที่สิงห์สถิตของเทวดา หรือที่ชาวพม่าเรียกว่า “นัต”⁴⁴ ซึ่งหมายถึงเทวดา 37 ตนของชาวพม่า การตัดไม้ทำให้ต้นไม้ที่อยู่จึงมีการสร้างวัดขึ้น เพราะการสร้างวัดเป็นการทำบุญให้กับ นัต เพราะถือนัตเป็นสาวกเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วย สิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องนัตของชาวพม่าในสมัยนั้นถูกถ่ายทอดเป็นศิลปะให้เห็นนั่นก็คือการแกะสลักเสาไม้หรือรูปเทวดาต่างๆในสถาปัตยกรรม

41. สรวิชาติ อ่องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : อมรินทร์, 2539)

42. เรื่องเดียวกัน, หน้า 363.

43. สงบ ฉิมพลี, อิทธิพลศิลปพม่าที่มีต่อโบราณสถานในจังหวัดลำปางในต้นพุทธศตวรรษที่ 25. 2539.

44. นัต หมายถึง เทพ วิญญาณ คำขยายของสิ่งที่มีชีวิตขึ้นเอง.

กรรมในวัดแบบพม่า ไม่ว่าจะเป็นเสา หรือเพดาน เป็นต้น โดยการสร้างวัดพม่านั้นได้นำช่างพม่ามาจากมณฑลยูนนานมาสร้างวัด เมื่อสร้างวัดหนึ่งเสร็จก็มีศรัทธาให้สร้างวัดอื่นๆต่อไปเรื่อยๆ และศิลปะจากพม่านี้อีกก็เข้าไปสอดแทรกอยู่ในวัดที่ไม่ใช่วัดพม่าในจังหวัดลำปางด้วย เช่นวัดพระแก้วคอนเตา วัดเจดีย์ขาว เป็นต้น

การสร้างวัดในภาคเหนือจะสังเกตได้จากประวัติวัดต่างของพม่า จะถูกสร้างขึ้นโดยผู้ที่มีศรัทธาสร้างวัดชาวพม่า จะถูกเรียกว่า “จองตะกำ” หรือผู้ที่ผู้นำในการสร้างวัด ซึ่งจะถูกจารึกชื่อในประวัติวัด และเปรียบเสมือนต้นตระกูลของครอบครัวชาวพม่า ที่ต่อมาจะได้เปลี่ยนมาเป็นคนไทย ตามที่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลไทยโดยนายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีการับสนองพระราชโองการให้ตราเป็นกฎหมายว่าด้วยคนต่างด้าว ในปี พ.ศ.2448 มีพระราชกำหนด⁴⁵ออกมาอีกฉบับหนึ่ง คือให้ลูกคนต่างด้าวที่เกิดในเมืองไทย ตามสามะโนประชากรที่แจ้งไว้ในเขตเทศบาล และในพื้นที่เกิดของตำบลนั้น โอนสัญชาติเป็นคนไทยได้ ต้องขึ้นทะเบียนทหารเข้าประจำการหรือกองเกินอัตรา ตั้งแต่นั้นมาคำว่าพม่าถูกครีบกั้นหมดไปด้วยเหตุผลนี้

วัดพม่าในประเทศไทย⁴⁶ในปี พ.ศ.2535 พบว่าในประเทศไทยในขณะนั้นมีวัดที่เป็นวัดพม่า และวัดที่เคยเป็นวัดพม่าในประเทศไทยประมาณ 52 วัดด้วยกันในที่นี้รวมเอาวันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆของพม่าไว้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นไทใหญ่ มอญ โดยพระพม่าชาวบ้านทางภาคเหนือก็จะเรียกว่า “พระม่าน” ส่วนพระไทใหญ่ก็จะเรียกว่า “พระเจี้ยว” โดยในที่นี้แยกเป็นวัดในภาคเหนือ 45 วัด ที่กรุงเทพฯ 5 วัด ภาคตะวันออก หนึ่งวัดในจังหวัดชลบุรี และที่ภาคใต้ หนึ่งวัดในจังหวัดระนอง

ในส่วนของภาคเหนือที่มีอยู่ทั้งหมด 45 วัดนั้นแยกเป็นจังหวัดต่างๆ ใน 8 จังหวัดด้วยกัน ได้แก่ จังหวัดตาก 5 วัด จังหวัดลำปาง 11 วัด จังหวัดพะเยา 2 วัด จังหวัดแพร่ 3 วัด จังหวัดเชียงราย 3 วัด จังหวัดเชียงใหม่ 3 วัด จังหวัดแม่ฮ่องสอน 15 วัด ลำพูน 3 วัด

วัดที่เป็นวัดพม่าในภาคเหนือที่ชัดเจนในปัจจุบันนี้ได้แก่ วัดทรายมูลพม่า วัดป่าเป้า(ไทใหญ่) วัดหนองคำ(ตองฮู) ในจังหวัดเชียงใหม่ วัดศรีชุม(พม่า)วัดศรีรองเมือง (ตองฮู) วัดป่าฝาง(พม่า) วัดป่ารวก(ตองฮู) วัดม่อนปู่ยักษ์(ตองฮู) วัดม่อนจำศีล(ไทใหญ่) วัดจองคา(วัดไชยมงคล)(สายพม่า) วัดจองคำ(ไทใหญ่) วัดท่ามะโอ(สายมอญ)ในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

โดยปัจจุบันวัดที่มีพระภิกษุพม่าเป็นเจ้าของวัดในภาคเหนือของประเทศไทยนั้นมีสามวัดด้วยกัน ได้แก่ วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง วัดทรายมูลพม่า ในจังหวัดเชียงใหม่ และวัดมณฑลยูนนาน

45. สีอ่อง ชยศิริ ภิกขุ, หรือมาลี, (ลำปาง: วัดบรรพตถิต, 2529)

46. จากหนังสือพม่าชื่อ “วัดพม่าในประเทศไทย” จากการศึกษาในปี 2535 เขียนโดยชาวพม่าที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย

ในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน(พิมพ์มรดกภาพในช่วงปลายปี พ.ศ.2549ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงว่างลง) ส่วนวัดอื่นๆนั้นปัจจุบันได้มีเจ้าอาวาสเป็นพระภิกษุไทยหมดแล้ว

โดยตระกูลที่สำคัญในการสร้างวัดในจังหวัดลำปางได้แก่ ต้นตระกูลบริบูรณ์(อุหม่องอู๋ แม่ป้อม) ต้นตระกูลจันทโรจรัญ (อุหม่องนวิน พ่อเถียงหม่องน้อย) ต้นตระกูลมณีนันท์ (ผู้สร้างวัดศรีรองเมือง) ต้นตระกูลสุวรรณอัคค์ (พ่อเถียงหม่องหง่วยชิน) ต้นตระกูลวงศ์พรหมินทร์ (พ่อเถียงหม่องโพมินทร์)

การเข้ามาของชาวพม่าในช่วงนี้ทำให้คนไทยและคนพม่าผสมกลมกลืนกัน มีครอบครัวร่วมกัน เกิดการเกี่ยวดองกัน และช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลไทยโดย นาย ปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีการับสนองพระราชโองการให้ตราเป็นกฎหมายว่าด้วยคนต่างด้าว⁴⁷ ในปี พ.ศ.2448 มีพระราชกำหนดออกมาอีกฉบับหนึ่ง คือให้ลูกคนต่างด้าวที่เกิดในเมืองไทยตามสำมะโนประชากรที่แจ้งไว้ในเขตเทศบาล และในพื้นที่เกิดของตำบลนั้น โอนสัญชาติเป็นคนไทยได้ ต้องขึ้นทะเบียนทหารเข้าประจำการหรือกองเกินอัตรา แต่นั้นมาคำว่าพม่าลูกครึ่งก็หมดไปด้วยเหตุผลนี้ ทำให้เหลือเชื้อสายของชาวพม่าในประเทศไทย

ประเพณีในกลุ่มวัดพม่าในจังหวัดลำปาง

ในการศึกษาครั้งนี้เน้นไปในพื้นที่จังหวัดลำปางเพราะยังมีกลุ่มวัดพม่าที่มี กิจกรรมร่วมกันอยู่ ประเพณีที่ยังเห็นอยู่และปฏิบัติสืบเนื่องกันมาคือการลงอุโบสถด้วยกัน โดย ในปี พ.ศ.2549 นี้มีวัดพม่าที่ลงอุโบสถด้วยกันทั้งหมด 8 วัด ได้แก่ วัดม่อนจำศีล วัดม่อนปู่ยักษ์ วัดไชยมงคล วัดท่ามะโอ วัดศรีรองเมือง วัดป่าฝาง วัดจองคำ และวัดศรีชุม

ในการลงอุโบสถร่วมกันในปีหนึ่งจะต้องมีวัดแรกที่เป็นวัดที่มีการอธิฐานเข้าพรรษา และก็ต้องเป็นวัดที่ปวารณาออกพรรษา เช่นกันในอุโบสถเดียวกัน โดยมีการเวียนไปตามอุโบสถต่างๆ ในแต่ละวัด ซึ่งในปีนี้วัดที่มี อธิฐานและการปวารณาได้แก่วัดม่อนจำศีล ซึ่งการอธิฐานเข้าพรรษานี้เมื่อวัดไหนเป็นเจ้าภาพในการจัดก็อาจจะมีการเลี้ยงอาหารเพล หรือว่าถ้าไม่เลี้ยงก็จะนิมนต์พระวัดต่างมาประมาณเที่ยงวัน เมื่อจะเข้าอุโบสถก็จะมีคณะศรัทธาญาติโยมมารับศีลรับพร และตั้งแถวถวายดอกไม้แก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้นำเอาดอกไม้มนั้น ไปถวายแก่พระพุทธเจ้า หลังจากนั้นก็จะให้พระผู้สวดซึ่งได้รับมอบหมายแล้วจากพระเถระและมีความรู้ความสามารถว่าจะเป็นผู้สวดปาฏิโมกข์ มาเป็นพระผู้สวด โดยมีเหล่าพระสงฆ์ผู้ลงอุโบสถเป็นผู้ฟัง จนจบใช้เวลาประมาณ หนึ่งชั่วโมงจึงเสร็จพิธีแยกย้ายกันกลับวัด

47. สีอ่อง ชยสิริ ภิกขุ, หรือมาตี, (ลำปาง: วัดบรรพตถิต, 2529).

รูปที่ 3 การตัดบาตรดอกไม้ในการลงอุโบสถของกลุ่มวัดพม่าในจังหวัดลำปาง

การออกพรรษาของพม่านั้นจะออกพรรษาเร็วกว่าทางไทยหนึ่งวัน และในวันออกพรรษาของพม่า ทางวัดจะมีการเตรียมถวายข้าวแก่พระพุทธรเจ้าซึ่งเรียกว่า “ข้าวชอมต้อ” โดยในตอนเย็นทางวัดจะจัดเตรียมข้าวสาร ผลไม้ นม ขนม ใส่ถ้วยเพื่อให้ศรัทธา ญาติโยม นำไปถวายแก่พระพุทธรเจ้า โดยมีการจัดเตรียมสถานที่บริเวณศาลาวัดหรือ “จอง” หลังจากนั้นเวลาประมาณตีสามก็จะมีการต้มข้าวหรือกวนข้าวทิพย์ (ในอดีตจะต้องใช้หญิงสาวพรหมจรรย์) เพื่อถวายแก่พระพุทธรเจ้า โดยมีผู้ศรัทธาอุบาสกอุบาสิกาเป็นคนจัด เวลาประมาณตีห้าครึ่งจึงมีการนิมนต์พระเถระ และศรัทธาญาติโยม ถวายอาหารแก่พระพุทธรเจ้าในวันออกพรรษา เป็นอันเสร็จพิธี

รูปที่ 4 ข้าวหอมต๋อที่นำมาถวายในเช้าวันออกพรรษา

รูปที่ 5 การถวายข้าวหอมต๋อในเช้าวันออกพรรษา

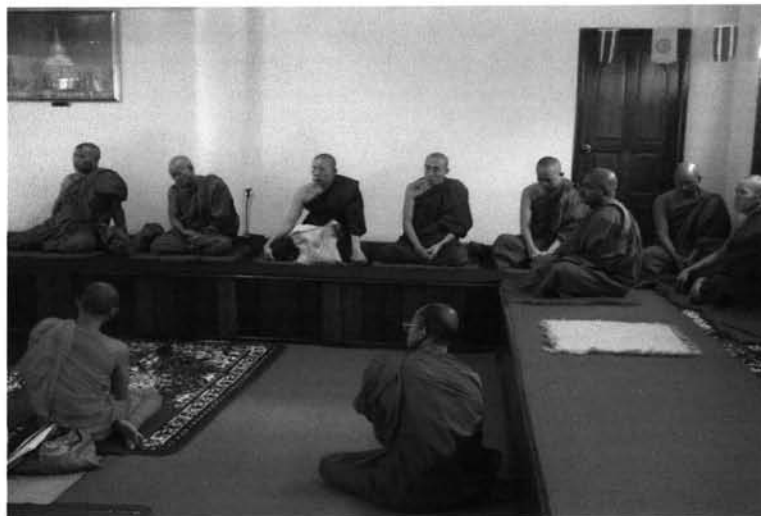

รูปที่ 6 การถวายข้าวขอมต่อในเช้าวันออกพรรษา

นอกจากประเพณีต่างของกลุ่มวัดพม่าในจังหวัดลำปางแล้วก็ยังมีงานวันเกิดหลวงพ่อดีดทำมะโอ ที่ถูกจัดขึ้นมาในช่วงสามปีที่ผ่านมาจนเป็นงานที่จะจัดทุกปีในช่วงเสาร์อาทิตย์ต้นเดือนมกราคม ในช่วงเดือนเกิดของหลวงพ่อดีดมานันตะอัครมหาบัณฑิต โดยวันเสาร์จะมีการทำบุญร่วมกันในกลุ่มพระภิกษุพม่าในภาคเหนือ จากจังหวัดพะเยา เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน จะมาร่วมกัน ส่วนในวันอาทิตย์จะเชิญพระภิกษุไทยชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดลำปางมาร่วมทำบุญพร้อมกับญาติโยมเป็นจำนวนมาก

รูปที่ 7 การทำบุญในกลุ่มพระภิกษุพม่าในวันเกิดหลวงพ่อดีดมานันตะ

รูปที่ 8 รูปพระภิกษุสามเณรพม่าที่มาร่วมงานวันเกิดหลวงพ่อรัญมานันตะ